

cis audies : Amatio non amantem, quia amanteum vix ullus non amat. Illic, s̄ep̄ius id ibi iterabitur : Thesanrum is bene recondit, qui indigentibus dividit. Perdere enim jam non poterit, q̄uid largiendo collocavit. Illic etiam feliciora suadeberis, cum dicetur : Fidelium conjugiorum fructus est continetia. Ibi, tu discernenda cognosces, cum audies : Mala sæculi hujus justis injustisque communia sunt. Ibi, tibi istud audiendum offeretur : Major ægritudo est languere animam vitiis, quam corpus morbis. Ibi, tibi ad commendandam pacem istud promuntabitur : Impatientibus similitudo morum, causa discordia. Ibi, ne sequaris malos, istud audies : Prudentem et sapiens informat, et stultus; ille quid imitandum sit docet; iste quid vitandum. Illic et ista proferuntur : Multa prosunt nescientibus; ideo non minor est Dei in operto quam in aperto benignitas. Illic admoneberis : Gratas Deo non magis in prosperis agas quam in adversis; et cum prospera sint, te non meruisse fatcaris. Illic, tibi etiam remotiona patet, cum ista prædicabuntur : Fatum non esse, interrogent gentes vel leges suas; quæ utique non puniunt, nisi factorum voluntatem. Illic audies ad custodiendam puritatem et ista præcipi : Si vis esse verax, suspicax non eris. Non enim suspicamur, nisi quod nescimus. Ibi, de sublimiorib⁹ quoque istud audies : Deo mente desixus, a passionibus cum titillatur, a cœlo in terram devolvitur. Ibi tibi et hoc memorabuntur : Cum hic mali interdūni bona capiant, boni malis afflentur; qui futurum Dei judicium non credunt, iniquum (quod absit) Deum judicant. Illic tibi sugeretur : Eliam in secretis tuis quod velis homines nescire ne feceris; quod Deum, ne cogitaveris. Ibi tibi contra omnem fraudem dicetur : Infelicius est decipere quam decipi. Illic et adversus jactantiam consummatio tibi hæc præcipientur : Vanitate tanto magis fuge, quanto melior esficeris. Cætera enim vitiæ crescent vitiis, vanitas virtutibus. Et ista quidem pauca de studiis, carpiti ac breviter prælibata sunt.

Quod si ad fontes ipsos sacri eloqui scrutator accesseris, ibi tu non exteriora magis quam interiora mirabere. Ita Scriptura, dum intrinsecus radiat, velut pretiosissima quæque gemma, in profundum fulgorem considerantium demittit oculos. Hoc tu caligantem mentis aciem nequaquam refugis insuesce; hoc interno ac salubri cibo disce animæ famein pascere. Per opus miserantis Domini id fore non dilividimus, ut nostrorum appetens, et dissimu-

A lator tuorum, inania fastidias, et solida conceupicas. Imprudentissimum est, cum pro nobis fere tam multa Deus fecerit, nihil nosmetipsos fecisse pro nobis; cūnque ille in operibus suis ad commoda humana respexerit, hominem nolle sibi consulere. Consulimus vero, si nos in Dæi cultum affectumque reddimus. Vera quippe beatitudine est, sæculi beatitudinem spernere, neglectisque terrenis in divina flagrare. Proinde, jam nunc omnia dicta factaque tua ad Deum vel propter Deum dirige. Obtine ut tibi comes semper sit illa, et tibi custos erit. Jam fida est innocentia. Magnum est virtutem sequi, nosque ei aliquid pro virili portione conferre. Nec pavendum est ne se ab his quæ usu inoleverunt animus per meliorem vitam non valeat absolvere. Idem ille, cui sanandos nos tuendosque offerimus, vires præstat affectui. Unde autem? ut vel aestimacione comprehendere valeat quisquam futurorum remuneracionem bonorum. Ecce divinæ, ut cérnimus, munificencia, cunctis proniscuum usum charissimæ lucis indulxit. Datur pio et impio communem spectare solem; omnibus creatura famulatum suum benignis servat officiis, honorum malorumque totius mundi indiscreta possessio est.

Cum hic igitur tam præclara Dens justis pariter et injustis tribuat, qualia sunt putanda quæ justis reservat? Consideremus, qui tanta dedit, quanta restituet; qui tam magnus est in donis, quam magnus erit in præmis. Si tam inæstimabilis est munerantis benignitas, quæ illa remunerant? Ineffabilia sunt quæ præparavit Deus his qui diligunt eum, recte plane atque manifeste, quia vere immensum est, quam magna rependet bonis qui tam magna largitur ingratibus. Circumfer oculos, et de pelago negotiorum tuorum, velut in quemdam professionis nostræ portum prospice, proramque converte. Unus hic portus est, in quem nos ab omni fluctuantis sæculi jactatione referamur, quem inter irruentes mundi turbines fessi petamus; hue cunctis confugendum est, qui frementis sæculi tempestate vexantur. Illic statio fidissima, et quies certa. Illic late recessus exclusus fluctibus silet. Illic blanda tranquillitas, serenum renidet. Huc cum fueris delatus, tuto navis tua post inanes labores hic ad crucis anchoram fundata retinebitur. Sed jam prolixior scriptorum pagina modum poscit. Vim cœlestium præceptorum arce breviterque collectam in summam accipe ad Dei honorem. Hæc sunt mandata omnia, ignosce, meque agnosce.

SANCTI EUCHERII
LUGDUNENSIS EPISCOPI
FORMULARUM SPIRITALIS INTELLIGENTIE
AD URANIUM.
LIBER UNUS

Præfatio.

Formulas spiritalis intelligentie Latinorum non minum componendas, tibique mittendas pro studio paternæ erga te sollicitudinis existimavi, quibus perceptis, in omnia scripta divina facillime ac intellectum reliquorum sensus intenderetur. Nam cum littera occidat, spiritus autem vivificet (*Il Cor. iii, 6*), necesse est ad illa spiritalium interiora sermonum spiritu vivificantे penetrari. Universam porro Scripturam tam veteris Instrumenti quam novi, ad intellectum allegoricum esse sumendum, admonet nos vel illud quod in veteri Testamento legimus : *Aperiam in parabolis os meum, loquar in ænigmate antiqua* (*Ps. lxxvii, 2*). Vel illud quod item in novo Testamento scribitur : *Hæc omnia locutus est Jesus in parabolis ad turbas, et sine parabolis non loquebatur eis* (*Marc. iv, 16*). Nec mirandum quod sermo divinus, prophetarum apostolorumque ore prolatus, ab usitate illo hominibus scribendi modo multum recesserit, facilia in promptu habens, magna in interioribus suis continens; quia et revera fuit congruum ut sacra Deo dicta a ceteris scripturis, sicut merito, ita et specie, discernerentur, ne illa cœlestium arcanorum dignitas passim aliquid indiscrete cunctis patesceret, sanctuunque canibus, et margaritas porcis exponeret (*Math. vii, 6*); et consecrata vasa templi involuta promiscuus populus ferret nec videret (*Num. iv, 15, 20*), et ut vere ad illius columbae deargentate (*Ps. lxvii, 14*) modum, cuius posteriora in specie auri splendentis irradiant, scriptura divina prima quæque argento fulgerent, et auro occultiora rutilarent. Recite itaque procuratum est ut eloquorum illa castitas a promiscuis cunctorum oculis abdito suo quasi quodam velamine pudicitie contegeretur; ac divina optime dispensatione provisum est ut scripta ipsa ita contegerentur, cœlestibus obumbrata mysteriis, sicut secreto ipsa sua suo divinitas operiebatur. Igitur cum in libris sanctis oculi Domini, os Domini, uterus Domini, manus, pedes Domini, arma etiam Domini scripta reperiantur, longeque absit a catholica Ecclesiarum fide Deum corpore determinari, qui sit invisibilis, incomprehensibilis, incommutabilis et infinitus, requirendum est qualiter ista per Spiritum sanctum figurali expositione reserentur. Hic enim inveniuntur illa Dominici interiora templi (*Ezech. xl*); hic illa sancta sanctorum

A mysteria, ænigmatibus reiectis. Corpus ergo Scripturæ sacræ, sicut traditur, in littera sive historia : est anima in morali sensu, qui tropicus dicitur; spiritus in superiore intellectu, qui anagoge appellatur. Quam triplicem Scripturarum regulam convenienter observat confessio sanctæ Trinitatis, *sancificans nos per omnia, ut integer spiritus noster, et anima et corpus sine querela in adventum Domini nostri Jesu Christi judiciumque servetur* (*I Thess. v, 24*). Sapientia autem mundi hujus philosophiam suam in tres partes divisit, physicam, ethicam, logicam, id est, naturalem, moralem, rationalem. Sed naturalem illam pertinentem ad causas naturæ, quæ universa continent; moralem, quæ respiciat ad mores; rationalem vero quæ de sublimioribus disputans, Deum omnium patrem esse confirmat. Quam tripartitam doctrinæ disputationem non adeo abhorret illa nostrorum in disputatione distinctio, qua docti quique hanc cœlestem Scripturarum philosophiam secundum historiam, secundum tropologiam, secundum anagogem disserendam putarunt. Quapropter historia veritate nobis factorum ac fidem relationis inculcat. Tropologia ad vita emendationem mysticos intellectus refert. Anagoge ad sacraiora cœlestium figurarum secreta perdneat. Sunt etiam qui allegoriam in hoc scientię genere quarto in loco adjiciendam putent, quam gestorum narrationem, futurorum umbram prætulisse confirmant. Hæc vero ipsa ut subjectis plenius manifestentur exemplis, cœlum est secundum historiam hoc quod intuemur, secundum tropologiam vita cœlestis; aquæ secundum allegoriam baptismus, secundum anagogem angelii, unde est illud : *Et aquæ quo super cœlos sunt laudent nomen Domini* (*Ps. cxlviii, 4*). Omnis autem disciplina nostræ religionis ex illo duplice scientie fonte manavit : cuius primam practicen, secundam theoreticen vocaverunt, id est actualem, et contemplativam. Unam, quæ actualem vitam morum emendatione consummet; aliam, quæ in contemplatione cœlestium et divinarum Scripturarum disputatione versetur. Ergo actualis scientia in diversa studia diffunditur, contemplativa in duas derivatur partes, id est in historica disputatione, et spiritalis intelligentie interpretatione consistit. Sed his nunc remotis, formulas intelligentie spiritalis quas spoondimus pro-

ponamus, currentes per singulorum nominum figuratas, quibus ista in illo divinæ lectionis inserta textu accipi solent. Oremus itaque Dominum ut revelet abscondita Scripturarum suarum, et proferamus quomodo secretiora intellectu sentendum sit.

- I. De divinis nominibus.
- II. De his quæ appellantur membra Domini, vel quæ de eo significantur.
- III. De supernis creaturis.
- IV. De terrenis.
- V. De animantibus.
- VI. De variis nominum et rerum appellationibus.
- VII. De interiori homine.
- VIII. De his quæ in usu atque in medio habentur.
- IX. De variis verborum vel nominum significacionibus.
- X. De Jerusalem, vel adversis ejus.
- XI. De numeris, quorum significationes in allegoriam trahuntur.

Ergo ipsas jam nunc nominum atque verborum significantias, secundum quas vel maxime in allegoriam trahuntur, prout donum Dei suggesserit, explicemus.

CAPUT I.

De divinis nominibus.

Omnipotens Deus Pater et Filius et Spiritus sanctus unus atque trinus. Unus videlicet exstat in natura, trinus in personis. Solus invisibilis, immensus atque incomprehensibilis. Solus incircumspectus, immutabilis, incorporeus et immortalis; ubique praesens et latens; ubique totus et immensus.

Invisibilis est, quia in essentia sua omnino videri non potest, Apostolo testante, qui ait: *Quem nullus hominum vidit, sed nec videri potest* (1 Tim. vi, 16). Et in Evangelio: *Deum nemo vidit unquam* (Joan. i, 18).

Incorporeus est, quia nullis membrorum lineamentis compositus sive compactus existit. Sic veritas in Evangelio dicit: *Spiritus est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare* (Joan. iv, 24).

Imensus est, quia quantitas ejus, vel qualitas a nullo ex creaturis metiri potest. Cui Salomon in suis orationibus supplicans ait: *Si cœlum et cœli cœlorum non te capiunt, quanta magis dominus ista, quam adificavi* (III Reg. viii, 27).

Incircumspectus est, quia circumscribi non potest.

Inlocalis est, quia de loco ad locum nequaquam transit, sed neque in loco quolibet retinetur, ipso de se per Isaiam testimonium perhibente ac dicente: *Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum* (Isai. LXVI, 1). Et per Jeremiam: *Nonne cœlum et terram ego impleo* (Jer. xxiii, 24)? Cujus immensitatem propheta in psalmo constens ad ipsum Dominum ait: *Si ascendero in cœlum tu illuc es, si descendero ad infernum ades* (Ps. cxxxviii, 8). De ejus immensitate in libro Job scriptum est:

A *Excelsior cœlo est, et quid facies? profundior abyso, et unde cognoscis? longior est terra mensura ejus, et lator mari* (Job xi, 8): qui enim cœlum et terram implet, procudubio nullus est locus ab ejus essentia absens. Super omnia quippe est regendo atque imperando; subtus omnia est sustinendo atque portando, non pondere laboris, sed infatigabili virtute: quoniam nulla creatura ab eo condita per se subsistere valet, nisi ab eo sustentetur, qui eam creavit. Extra omnia, sed non exclusus.

Immutabilis est, quia ab eo quod est mutari omnino non potest, ipso dicente per Malachiam prophetam, *Ego Dominus et non mutor* (Malach. iii, 6).

Ideo Deus immutabilis dicitur, quia animæ ejus, ira, furor, pœnitentia, oblivio, recordatio, et alia B his similia non accidunt. Simplex enim natura est, et immutabilis et imperturbata. Neque aliud est ipse et aliud quod habet, sed ipsum est quod habet et quod est.

Immortalis, quia mori nullo modo potest, Apostolo testante ac dicente: *Qui solus habet immortalitatem, lucem habitans inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, nec videri potest* (1 Tim. vi, 16). Ubicumque autem sacra Scriptura sparsim per divinos libros in Deo motus animæ seu humana membra describit, id est, caput, capillos, oculos, palpebras, aures et cætera membra sive motus animæ, id est, iram, furorem, oblivionem, pœnitentiam, recordationem, et alia his similia, non carnaliter juxta historiam a recte intelligentibus scienda sunt, C sicut a Judais et plerisque hæreticis carnaliter sapientibus, qui Deum corporeum atque localem opinantur, sed spiritualia omnia de eo intelligenda et confitenda sunt. Si quis Deo humana membra seu motus animæ more humano inesse credit, proculdubio idola fabricat in corde suo.

Igitur, ut dictum est, figuraliter in Deo *caput* esse legimus, ipsam essentiam divinitatis ejus, quæ præcedit, et cui omnia sunt subjecta intelligere debemus (1 Cor. xi, 3).

Capillus vero capitum ejus sanctos angelos, seu virtuosos electos typice accipi oportet; de quo in sacramento libri Danielis scriptum est: *Aspiciebam donec throni positi sunt, et Antiquus dierum sedet. Vestimentum ejus quasi nix candidum, et capilli capitum ejus quasi lana munda* (Dan. vii, 9): hoc enim significat per vestimenta candida Dei, quod et per capillos capitum ejus, sanctos videlicet angelos et multitudinem sanctorum dealbatorum. Vel certe ideo capilli lanæ mundæ comparantur, ut per hoc Antiquus dierum credatur esse.

Oculos dicitur Deus habere, pro eo quod omnia videt, et nihil eum latet, in cuius conspectu, ut ait Apostolus, nullus creatura invisibilis est: *omnia enim nuda et aperta sunt oculis ejus* (Heb. iv, 13). Altero vero respectus gratie ejus intelliguntur: ut est illud in psalmo, *Oculi Domini super justos* (Ps. xxxiii, 16). Item aliter, *Oculi Domini præcepta ejus*, per quæ nobis lumen scientiæ subministratur, acci-

piuntur : ut est illud in psalmo, *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos* (*Ps. xviii*, 9).

Palpebræ Domini occulta et incomprehensibilia judicia ejus, sive spiritualis in divinis libris ejus locutio innuitur. De quibus oculis et incomprehensilibus sacramentis atque judiciis in psalmo: *Palpebrae ejus interrogant filios hominum* (*Ps. x*, 5), id est, probant.

Aures habere dicitur Deus, propterea quod omnia audiunt, et nihil eum in silentio latet: de quo in libro Sapientiae scriptum, *Auris cœli audit omnia, et tumultus murmurationum non abscondetur* (*Sap. i*, 10).

Nares Dei est inspiratio ejus in corda fidelium: ut illud in libro Regum: *Ascendit fumus de naribus ejus* (*II Reg. xxii*, 9), id est, lacrymosa compunctio penitentium inspiratio ejus.

Facies Dei cognitio est divinitatis ejus ad omnes: de qua cognitione in psalmis scriptum est: *Ostende nobis faciem tuam, et salvi erimus* (*Ps. lxxix*, 4), hoc est, dona nobis cognitionem tuam, quam cognitionem per Filium hominis hominibus innovit: ipso dicente in Evangelio, *Nemo novit Patrem nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare* (*Matt. xi*, 27). Aliter vero facies Dei significat invisibilem essentiam divinitatis Filii Dei; de qua ipse Dominus ad Mosen per angelum respondens ait: *Posteriora mea videbis, faciem autem meam videre non poteris* (*Exod. xxxiii*, 23); ac si diceret, divinitatem autem meam videre non poteris.

Os Dei Filius Patris, id est, Christus Dominus; pro quo Isaias propheta ex persona Iudeorum effatus est: *Quia os ejus ad iracundiam provocavimus* (*Isai. i*, 20). Aliter vero os ejus sermo ejus sive jussio accipitur; de quo sermone Domini prædictus propheta ait: *Os Domini locutum est hoc*.

Verbum Dei Filius Dei Patris, per quem omnia facta sunt; de quo in psalmo, *Verbo Domini cœli firmati sunt* (*Ps. xxxii*, 6). Et alibi: *Misit Verbum suum, et sanavit eos* (*Ps. cxi*, 26). Et in Evangelio secundum Joannem, *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum* (*Joan. i*, 1).

Lingua Dei mystice significat Spiritum sanctum, per quem Deus Pater secretum suum manifestavit hominibus; unde in psalmo: *Lingua mea calamus scribentis* (*Ps. xliv*, 2).

Labia Dei mystice utriusque testamenti consonantia intelliguntur: de quibus duobus testamentis in Proverbiis scriptum est: *In judicio non erravit os ejus* (*Prov. xvi*, 10).

Brachia Dei Patris Filius ejus et Spiritus sanctus intelliguntur; sicut est illud in Isaia: *Et brachia mea populos judicabunt* (*Isai. li*, 5). Brachium Dei singulariter Filius accipitur: de quo Jeremias ad ipsum ait: *Et nunc Dominus Deus qui eduxisti populum tuum de terra Ægypti in manu forti, in brachio extento* (*Jer. xxxii*, 21). Idcirco autem Filius Dei Patris brachium dicitur, quia creatura electa ab ipso continetur.

Dextera Dei Patris unigenitus Filius accipitur: de quo in psalmo ex persona hominis assumpti: *Dextera, inquit, Domini fecit virtutem* (*Ps. cxvii*, 16). Aliter vero Domini dextera gloria signat Patris et æternam beatitudinem; de quo in psalmo ex persona Patris ad Filium, *Sede a dextris meis* (*Psalm. cix*, 1). Dicitur autem et dextera Dei omnis electa creatura in cœlo et in terra; sicut per sinistram ejus intelligitur reproba creatura, id est, daemons et impii omnes, qui ad lævam positi æterna supplicia sustinebunt (*Matth. xxv*, 33).

Manus Dei Patris Filius ejus accipitur, prout eo quod per ipsum facta sunt omnia: sicut est illud in Isaia. *Omnia haec manus mea fecit, et facta sunt omnia* (*Isai. lxvi*, 2). Aliter vero manus Dei ejus potest intelligi de qua potestate in Jeremia libro prophetæ: *Sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus Israel* (*Jer. xviii*, 6). Item manus Domini flagellum accipitur: de ejus percussione in Sophonia propheta scriptum est: *Extendam manum meam super Judam et super habitantes Israel, et disperdam de loco hoc reliquias Baal* (*Soph. i*, 4), etc., pro qua Domini percussione beatus Job de semetipso ait: *Manus Domini tetigit me* (*Job. xix*, 21).

Digitus Dei singulariter Spiritus sanctus accipitur, a quo Spiritu sancto, *lex duabus in tabulis lapideis in monte Sinai scripta narratur* (*Exod. xxxii*, 16). Ipse scripsit qui scribenda dictavit, id est Spiritus sanctus. De quo Dominus in Evangelio: *Si ego, inquit, in dígito Dei ejicio dæmonia* (*Luc. xi*, 20). Sicut enim digitus cum manu vel brachio, manus vero vel brachium cum corpore unum sunt in natura, ita Pater, et Filius, et Spiritus sanctus tres quidem personæ sunt, una autem substantia divinitatis.

Digitus Dei pluraliter sancti intelliguntur prophetæ, per quos Spiritus sanctus libros legis ac prophetarum sua inspiratione describit; de quibus in psalmo scriptum est: *Videbo cœlos opera digitorum tuorum* (*Ps. viii*, 4): per cœlos enim libros legis ac prophetarum, per digitos vero sanctos, ut dictum est, prophetas, mystice insinuari certum est.

Imago Dei Patris invisibilis, unigenitus Filius ejus est: de quo Apostolus: *Imago Dei invisibilis* (*Col. i*, 15). Aliter namque est imago Dei Patris in Filio suo, quem non aliunde, sed ex semetipso, hoc est,

Dex substantia sua per omnia sibi similem genuit et æqualem. Aliter vero anima hominis, quam non ex se, id est, de sua substantia, sicut plerique heretici opinati sunt, genuit, sed ex nihilo creavit. Sicut aliter imago est ejuslibet regis in filio ejus quem ex semetipso sibi similem genuit, id est, homo hominem. Aliter vero in annullo ejus, sicut in cera imago ejus impressa, quæ non est quod et ipsa: sicut filius qui naturaliter hoc est quod et pater.

Cor Dei Patris arcunum sapientiae ejus mystice innuit, ex quo Verbum, id est, Filium suum impaviditer genuit sine initio; ipso dicente per prophetam: *Eructavit cor meum verbum bonum* (*Ps. xliv*, 2).

Alas habere dicitur Deus, pro eo quod more avis electus suos tamquam pullos sub se colligit et saret, et ab insidiis diaboli et malorum hominum protegit. Unde propheta ait, *Sub umbra alarum protege me (Ps. xvi, 8).*

Scapulas habere dicitur Deus, quia infirma membra Ecclesie, quasi in scapulis suis portat. De quo in psalmo : *Scapulis suis obumbrabit tibi (Ps. xc, 4).*

Venter seereta origo substantiae ejus accipitur. Unde in psalmo : *Ex utero ante lucem genui te (Ps. cix, 3).* Alterius : Uterns ejus incomprehensibilia iudicia ejus, que rimari nequeunt, mystice insinuantur; de quo occulto iudicio ejus in libro beati Job scriptum est : *De cuius utero egressa est glacies, et gelu de caelo quis genuit (Job xxxviii, 29)*?

Posteriora Filii Dei incarnatione accipiuntur; de qua posteriori parte Filius in monte Sinai ad Mosen, per angelum loquens ait : *Posteriora mea videbis, faciem autem meam videre non potes (Exod. xxxiii, 25).*

Pedes Dei stabilimentum virtutis ejus, eo quod ubique praesens, et universa illi sunt subjecta; ipso dicente per Isaian : *Caelum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum (Isai. LXVI, 1).* Alter pedes Filii Dei incarnatione intelligitur, quae divinitati subjecta est tamquam capiti pedes. Sieut per caput divinitas, ita per pedes humanitas ejus exprimitur: de qua humanitate in Exodo scriptum est : *Videre Dominum Jesum: hic est Moses et Aaran, Nadub et Abiu, et septuaginta de senioribus sub pedibus quasi lapides sapphiri, et quasi caelum cum serenum est (Exod. xxiv, 10).* Sieut autem per lapidem sapphirum coelestes creaturas, vel sanctos angelos, ita per caelum serenum, sanctam Ecclesiam electorum ex hominibus assumptam signaliter demonstrare voluit, super quas duas creaturas homo assumptus Filius Dei in perpetuum regnat: de quo in psalmo, omnia, inquit, subjecisti sub pedibus eorum (Ps. viii, 8). Alter autem pedes Domini, id est, Iesu Christi significant sanatos prædictatores, de quibus in Deuteronomio scriptum est : *Qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina ejus (Deut. xxxiii, 3).*

Vestimentum Filii Dei aliquando caro ejus quae a divinitate assumpta est a divinis libris figuraliter accipitur, de quo indumento carnis Isaias vaticinans ait : *Quis est iste, qui venit de Edam, tinctis vestibus de Boora (Isai. LXVI, 1)?* Rursus vestimentum ejusdem Domini sancta accipitur Ecclesia, quae per fidem et dilectionem ei conjuncta est : de quo in psalmo scriptum est : *Dominus regnavit, decorum induit (Ps. xcii, 1).* Et in alio psalmo ad ipsum Dominum : *Confessionem et decorum induisti, amictus lumine sicut vestimenta (Ps. ciii, 2).*

Pallium Christi jam dieta Ecclesia intelligitur, de quo in libro Genesi scriptum est : *Lavit in vina stola suam (Gen. XLIX, 11), hoc est, in sanguine passionis carnem suam, et in sanguine uvæ pallium suum, id est, Ecclesiam suam.*

Calciamenta Domini Iesu Christi mystice signant incarnationem ejus, quam ex mortalitate humani

A generis assumere dignatus est. De qua incarnatione sua ipse per prophetam in psalmo ait : *In Idumæam extendam calceum meum (Ps. LIX, 10), id est, in plebem gentilium manifestabo incarnationem meam.*

Gressus adventus Filii Dei in mundum, et regressio ejus ad Patrem : de quibus psalmus ait : *Visi sunt gressus tui, Deus, gressus Dei mei, Regis mei qui est in sancto (Ps. LXVII, 25).* De caelo venit in uterum Virginis, de utero vero nascendo positus in praesepio (Luc. ii, 7). Postquam omnia implevit, pro quibus a Patre missus venerat, appensus est in ligno crucis; de cruce autem depositus (Act. XIII, 29); secundum corpus sepultus est, secundum vero animam ad inferna descendit; tertia autem die per potentiam suæ divinitatis carnem suam de sepulcro B suseitavit, et post diem resurrectionis suæ quadragesimam videntibus Apostolis ascendit in caelum, et sedet ad dexteram Patris (Act. i, 9; Marc. xvi, 19), id est, in gloria sua : sunt enim gressus Filii Dei, iste est descensus et ascensus ejus, qui frequenter in Scripturis saeris legitur.

Ascendere dicitur Deus, cum Filius carnem ex nobis assumptam in caelum veluti captivam duxit captivitatem (Ps. LXVII, 19), quia naturam humani generis, quæ diabolo in mundo captivo relinebat, assumens secum in caelum, ubi nunquam antea fuerat, tamquam captivam deportavit.

Abscondere Deus faciem legitur (Deut. XXXII, 20), cum quibusdam eorum ex gentibus culpis, cognitionem suam abscondit, sicut in populo Iudeorum nunc impletum esse videmus, quia negantes Filium Dei, scientiam veri Dei ita perdiderunt, ut similes forent gentibus, quæ Dominum non noverunt.

Ostendere dicitur Deus faciem suam (Ps. LXXXIX, 4), cum respectu gratiae suæ, quibus vult, scilicet electis suis seipsum in corda eorum occulta inspiratione insinuat, et ad diligendum se amorem suum infundit.

Sedere dicitur non corporaliter humano more, sed potentialiter super omnem creaturam rationaliter praesidere : ut est illud in psalmo : *Regnavit Dominus super omnes gentes, Deus sedet super sedem sanctam suam (Ps. XLVI, 9).* Sedere etiam Deus dicitur super Cherubin (Ps. XCIV, 1), qui interpretatur multitudine seu plenitudo scientiae, per quod significantur sancti angeli sive mentes spiritualium virorum, in quibus Dens invisibiliter praesidet et regnat. In illis enim sedet qui scientia ejus et dilectione pleni sunt. In Proverbii quippe Salomonis scriptum est, *Anima ejus sedes sapientie; sapientia vero Dei Patris Christus est (I Cor. i, 24),* qui in animis sanctorum dicitur sedere.

Descendere Deus in mundum dicitur quando aliquid novum quod antea non fuerat in creatura humana operatur, sicut Filius Dei descendisse narratur, quando veram carnem ex Maria virgine propter redemtionem nostram suscepit, et verus homo fieri dignatus est, non amittendo quod erat, sed assumendo quod non erat. De cujus descensione, id est,

Incarnatione in psalmo scriptum est : *Et inclinavit cœlos et descendit, et caligo sub pedibus ejus* (*Ps. xvii, 10*). Cœlos inclinavit, qui ante adventum suum prænuntios angelos sive prophetas misit, quod ejus adventum hominibus annuntiarent. Caligo sub pedibus ejus fuit, quia impii homines ob suam malitiam incarnationem ejus agnosceré non potuerunt, sed neque adhuc possunt.

Stare dicitur Deus cum nos infirmos, id est, suam creaturam ad pœnitentiam et conversionem patienter sustinet, nt est illud in Habacuc propheta : *Stetit et mensus est terram, et dissolvit* (*Habac. iii, 6*) : id est, stetit ad supervenientium, et dissolvit credentes in se a vinculis peccatorum.

Transire dicitur Deus, cum de cordibus quorundam hominum, in quibus ante per fidem credebatur, postea subrepente perfidia, vel quolibet delicto ab eis recedit, et ad alios transit, quemadmodum de Iudeis ad gentes, de hereticis ad catholicos, seu de quibuslibet irreligiosis ad religiosos.

Recedere dicitur Deus et ad alios transire, quod non localiter aut visibiliter, sed invisibiliter occulto que judicio ac justo facere aliquid consuevit.

Ambulare dicitur Deus, non de loco ad locum transeundo, quia impium est ita credere, sed ambulatio ejus in cordibus sanctorum delectatio, sicut scriptum est : *Et inhabitabo in eis, et ambulabo, et ero illorum Deus* (*Il Cor. vi, 16*). Vel certe ambulare Dei est in sanctis præparatoribus suis de loco ad locum transire.

Loqui Dei invisibiliter sine sono vocis vel quolibet strepitu occulte mentibus sanctorum voluntatem suam atque rectum intellectum inspirare, seu futura, sicut in sanctis prophetis revelare. Quae locutio Dei, ut quidam volunt, tribus modis accipitur. Primo namque modo per subjectam creaturam, sicut ad Mosen in rubro apparuit (*Exod. iii, 2*). Vel sicut ad Abraham (*Gen. xviii*) atque Jacob (*Gen. xxxii, 24*), et cæteris sanctis, quibus in angelis apparere dignatus est. Secundo vero modo in somnis, sicut Jacob (*Gen. xxviii, 12*) et Zachariæ prophetæ (*Zach. iv, 1*) et Joseph sponso Mariæ (*Matt. i, 20*), et sanctis aliis, quibus secretum suum revelare voluit. Tertio autem modo neque per creaturam visibilem neque hominem, sed occulta tantum inspiratione invisibiliter corda suorum tangendo loquentes efficit, quemadmodum in libris prophetarum scriptum est, cum ipsi prophetæ subito afflati spiritu divino exclamabant, *hæc dicit Dominus* (*Isai. vii, 7*).

Videre Dei est acta bona approbare, sicut est illud in Genesi : *Vidit Deus cuncta quæ fecerat et erant valde bona* (*Gen. i, 31*), id est, intelligentibus bona demonstravit. Alter, Videre Dei est mala hominum sciendo reprobare, sicut est illud in Isaia propheta, *Et vidit Deus, et malum apparuit in oculis ejus* (*Isai. lix, 15*). Item aliter videre Dei est, nos videntes facere, ut est illud in psalmo, *Proba me, Deus, et scito cor meum* (*Ps. cxxxviii, 23*), et cætera : et vide si via iniquitatis in me est. Modus iste locutionis

A etiam in libro B. Job similiter reperiuntur, ubi de sapientia Dei Patris per quam plurima insignia locutus est, de Patre adjecit, *Tunc vidit illam et enarravit, et investigavit, et præparavit* (*Job xx, 27*); id est, videntes fecit, et prædicantes, et investigantes, atque aliis annuntiantes.

Cognoscere Dei, est cognoscentes facere, sicut ait ad Abraham, *Nunc cognovi quod timeas Dominum* (*Gen. xxii, 12*). Neque enim in tempore novit, qui omnia scit antequam siant. Sed cognoscere dicitur Deus cognoscentes facere; ut quod prius de se quales essent incogniti erant, per ejus interrogationem probatione sibimetipsi manifesti fierent. Tale est illud in lege Moysi de populo Israelitico, *Ut tentem, inquit, eas, utrum custodian mandata mea, an non* (*Exod. B xvi, 4*).

Nescire Dei, est quosdam reprobos reprobare, sicut est illud in Evangelio, *Nescio vos unde sitis: recedite a me qui operaris iniquitatem* (*Luc. xiii, 27*).

Zelare dicitur Deus, cum creaturam suam quam non vult perire, sœpe castigat, corripit, atque flagellat, et flagellando ad se reducit. Vel zelare dicitur Deus, cum nullum peccatum impunitum vult relinquare. Justus est enim, et ideo omnis injustitia exscrabilis est illi, quam, ut dictum est, nullo modo impunitam patitur.

Irasci dicitur Deus, non animi motu, vel qualibet perturbatione, quæ illi omnino accidere non potest : sed creaturæ delinquenti, id est, hominibus impiis, et peccatoribus, justam inferre ultionem, hoc est, reddere illis quod merentur : et hæc ultio divina, furor ejus dicitur (*Ps. vi, 1*).

Poenitere dicitur Deus, non quod more hominum pro transactis operibus seilicet pœnitentia; qui enim novit antequam siant, pro perpetratis actibus pœnitere non potest, sed pœnitentia Dei, statuta mutare, et quod prius aliter fuerat, in aliud mutare, id est, aut de bonis exigentibus culpis in malum, sicut de Saul legitur pœnituisse Dominum, quod constituisset eum regem (*1 Reg. xv, 12*); vel sicut nunc videamus in populo Iudeorum actum, qui cum esset populus Dei, ob impietatem suam facti sunt synagoga Satanae (*Apoc. ii, 9*). De malo vero in bonum, sicut accidit in populo gentium, qui ante non populus Dei, nunc autem per Christi gratiam, populus Dei factus est (*Rom. ix, 26*). Hoc quippe modo occulto Dei judicio, *Judas proditor de apostolatus gradu lapsus* (*Act. i, 18*), inferni baratro demersus est. Latro vero prius crimen rapacitatis operans, *de cruce ad paradisum translatus est* (*Luc. xxiii, 43*). Hanc quoque mutationem de bono ad melius, ut dictum est; sive de bono ad malum, seu de malo ad bonum, quæ occulto Dei judicio, ac justo, per severitatem justitiae suæ, sive per misericordiam ejus fiat, pœnitentiam Dei dicitur : quod expressius in libro Jeremiæ scriptum est (*Jer. xviii, 8*).

Non poenitere Dei, statuta nullo modo mutare, ut est illud in psalmo ; *Juravit Deus, et non pœnituit eum*; id est, Pater ad Filium : *Tu es Sacerdos in æternum*,

secundum ordinem Melchisedech (Ps. cix, 4). Sacerdos tamet Patris dictus est Filius Dei, non secundum divinitatem, sed secundum humanitatem, in qua se pro nobis per passionem et mortem suam, acceptabile sacrificium Deo Patri obtulit, ut ipse esset sacrificium, qui sacerdos.

Oblivisci Deus dicitur, cum quibusdam impiis et peccatoribus non miseretur. Quod utique non facit per crudelitatem quæ in Deo non est, sed per occultum justumque judicium sumi.

Indurare Deus dicitur quorumdam malorum corda, sicut de Pharaone rege *Egypti scriptum est* (Exod. vii, 5); non quod omnipotens Deus per potentiam suam eorum corda induret, quod impium est ita credere, sed exigentibus eorum culpis, cum duritiam cordis qua ipsi omnia mala perpetrando invertunt, non auferit: quasi illos induret, quos justo judicio indurari sinit.

Dormire Dei est, cum unigenitus Filius Patris in assumpta carne mori pro nobis dignatus est: cui mors recte dulcis prædictus est somnus, ipso dicente per Jeremiam prophetam, *Ideo quasi de sonno excitans sum, et vidi, et somnus meus dulcis est mihi* (Jerem. xxxi, 26). Aliter dormire dicitur Deus, cum fides ejus inter prosperitates hujus mundi et inter quorundam corda fidelium non vigilat, sed dormit. Hanc dormitionem ipse Jesus significavit, *cum in mari inter fluctus maris dormivit* (Marc. iv, 58). Vel certe, dormire Dei, est anxiis tardius subvenire, sicut est illud in psalmo: *Exsurge, quare obdormis, Domine* (Ps. xlvi, 25), etc.

Vigilare Dei, est in defensione electorum suorum se manifestum demonstrare.

CAPUT II.

De his quæ appellantur membra Domini, vel quæ de eo significantur.

Oculi Domini intelliguntur inspectio divina. In psalmo: *Oculi Domini super justos* (Ps. xxxiii, 16). Palpebrae Dei, sunt judicia ejus quæ probant lilia hominum; qui neque fatigantur rerum obscuritatibus, sed exercentur; neque instantur cognitione, sed confirmantur. Aures Domini, cum exaudire dignatur. In psalmo: *Et aures ejus in preces eorum* (*Ibid.*).

Os Domini, sermo ad homines. In propheta: *Os Domini locutum est* (*Isai. i, 20*).

Verbum Domini, Filius. In psalmo: *Erectavit cor meum verbum bonum* (Ps. xliv, 2).

Brachium Domini, vel manus, Filius, per quem omnia operatus est. In propheta: *Et brachium Domini cui revelatum est* (*Isai. liii, 1*). Dextera Domini, idem quod supra in psalmo: *Dextera Domini fecit virtutem* (Ps. cxvii, 16). Digitus Dei; dicitur Spiritus sanctus, propter partitionem bonorum quæ ab eo dantur unicuique propria, sive hominum, sive angelorum. In nullis enim membris nostris sic apparel partitio quam in digitis. Nec te scandalizet membrorum diversitas, cum ædificet corporis unitas. Uterus Domini, secretum, ex quo Filium protulit. In psalmo: *Ex utero ante luciferum genui te* (Ps. cix, 3). Pedes

A Domini, stabilitas æternitatis. In psalmo: *Et caligo sub pedibus ejus* (Ps. xvii, 10). Vestigia Domini, operum secretorum signa. In psalmo: *Et vestigia tua non cognoscentur* (Ps. lxxvi, 20). Gressus Domini, adventus, vel visitatio Domini. In psalmo: *Visi sunt ingressus tui, Deus* (Ps. lxvii, 25).

Arma Domini, adjutorium ejus in sanctos. In psalmo: *Apprehende arma et scutum* (Ps. xxxiv, 2). Scutum, protectio Domini. In psalmo: *Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos* (Ps. v, 15). Framea, ultio divina in impios. In psalmo: *Effunde frameam, et conclude* (Ps. xxxiv, 3). Arcus, intentio communionis divinæ. In psalmo: *Arcum suum tetendit, et paravit illum* (Ps. vii, 13). Sagittæ, præcepta divina, apostoli, vel prophetæ. In psalmo: *Misit sagittas suas, et dissipavit eos* (Ps. xvii, 15). Item: *Sagitta in manu potentis* (Ps. cxxvi, 4; cxxix, 4). Gladius, vindicta, vel sermo Domini. In Apostolo: *Vivus est enim sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti* (*Hebr. iv, 12*). Rompeha, idem quod supra. Tuba Domini, vox manifesta Domini. In Apostolo: *In jussu, et in voce archangeli, et tuba Dei* (*1 Thess. iv, 15*). Currus Dei, sedes Dei, vel quadriformitas Evangeliorum. In psalmo: *Currus Dei decem millibus multiplex* (Ps. lxvii, 18). Virga Domini, regni significatio, vel correptio disciplinæ. In psalmo: *Virga aequitatis, virga regni tui* (Ps. xliv, 7). Manus Domini, minæ, vel vindictæ ejus. Baculus Domini, sustentatio consolationis Domini. In psalmo: *Virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt* (Ps. xxii, 4). Alias, baculus Domini, sanctam cruelem, vel disciplinam sanctæ Ecclesiæ designat. Item baculus, sustentaculum est quodlibet, ut in libro Tobiae: *Baculum senectutis nostræ* (*Tob. v, 23*).

CAPUT III.

De supernis creaturis.

Carbones, ignis charitatis, aut exemplorum, aut pœnitentiae. In psalmo: *Cum carbonibus desolatoriis* (Ps. cxix, 4). Fumus, initia compunctionis futuræ, vel ipsius communionis Dei. In psalmo: *Ascendit fumus in ira ejus* (Ps. xvii, 9). Item in aliam partem, sicut fumus oculis noxiis, id est vanitas. Iguis, Spiritus sanctus. In Actibus Apostolorum: *Et apparuerunt illis disperitæ linguae, tamquam ignis, sed itaque supra singulos eorum, et repleti sunt omnes Spiritu sancto* (*Act. ii, 3*). Cælum, apostoli, sive sancti, ideo quod Dominus inhabitet in eis. *Cæli enarrant gloriam Dei* (Ps. xviii, 2). Cæli in sancta Scriptura designant aliquando superiora mundi corpora, ignota nobis quibus modis distincta sint, et de queis satis difficile est disputare, sed non impossibile, cui dat Deus intelligere; ut dedit Apostolo, *rapto usque ad tertium cælum* (*II Cor. xii, 2*); exceptis illis materialibus cœlis. Dicuntur cœli sancti apostoli, prædicatores verbi veritatis; per quos coelos tamquam pluvia irrigati sunus, ut per totum mundum seges Ecclesiæ pullularet. Sunt etiam cœli omnes animæ sanctæ et justæ, in quibus Deus habitat in templo fidei et

operationis. Item cælum, sancta Scriptura; de qua nolis et sol sapientia, et luna scientia, et ex antiquis patribus stellæ exemplorum et virtutum luent: quod cælum sicut pellis extenditur (*Ps. cii*, 2), quia per scriptores suos carnis lingua formatum ante oculos nostros per verba doctorum exponendo disputatur. Nubes, prophetæ, sive sancti, qui pluant verbum Domini. In Isaia: *Mandabo nubibus desuper ne pluant* (*Isai. v*, 6). Nubes etiam in malam partem, tempora iniquorum significat: ut, *Velut nubes pertransiret salus mea* (*Job. xxx*, 15). Tonitrua, vices Evangelii: eo quod de cœlo ex dictis Dei intonent. In Psalmo, *Vox tonitrii cui in rota* (*Ps. lxxvi*, 19); hoc est, in toto. Coruscationes, splendores Evangelii. In psalm.: *Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ* (*Ibid.*). Fulgura, virtutes, vel verba Iesu Christi. In psalm.: *Et fulgura multiplicavit, et conturbavit eos*: id est, inimicos, vel Iudeos.

Angelorum nomine in sancta Scriptura Dominus designatur, ut Isaia testator: *Et vocabitur nomen ejus magni consilii angelus*. Aliquando ipse angelicus chorus: ut Petro Christus, *An putas quia non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi plusquam duodecim legiones angelorum* (*Matt. xxvi*, 53). Aliquando cives cœlestis Jerusalem ex hominibus assumpti, ut Dominus in Evangelio, *In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angelii Dei in cœlo* (*Matt. xxii*, 30). Aliquando fidelium populus, ut est illud, *Statuit terminos gentium, secundum numerum filiorum Israel* (*Deut. xxxii*, 8), vel angelorum Dei. Hoc nomine quilibet etiam justus designatur, ut de Joanne Baptista Dominus, *Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam* (*Math. xi*, 10). Aliquando prædicatores, vel sacerdotes, ut scriptum est, *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est* (*Malach. ii*, 7). Et Apostolus: *Mulier debet velare caput in ecclesia, propter angelos* (*1 Cor. xi*, 10); id est, episcopos; et unusquisque fidelis, quod bona annuntiat, angelii nomen sibi vindicat, si bene vivat. Ad ultimum, diabolus et coapostatae ejus angelii mali nuncupantur; quo licet angelicam dignitatem amiserint, subtilitatem tamen angelicæ naturæ non amiserunt; per quos Angelos malos, immissiones (*Ps. lxxvii*, 49) adversatum vel ægritudinum, permissione Dei sunt, quando, et ubi voluerit. Throni, angelii, vel sancti, vel ipsa reguandi potestas. In psalmo, *Thronus tuus Deus in sæculum sæculi* (*Ps. xliv*, 7). Item in aliam partem de diabolo: *Ponam thronum meum ad aquilonem* (*Isai. xiv*, 13). Sedes, idem quod supra, angelii vel sancti, eo quod in his Dominus sedeat, et per eos sua iudicia decernat. In psalmo, *Deus sedet super sedem sanctam suam* (*Ps. xlvi*, 9). Sol, Dominus Iesus Christus, qui fulgeat terris. In Salomone quod dicturi sunt reprobi in fine: *Ergo sol iustitiae non luzit nobis* (*Sap. v*, 6). Alias persecutio, ut illud, *Orto sole aruerunt* (*Math. iii*, 6). Luna Ecclesia, eo quod in hæ mundi nocte resplendeat. In psalmo: *Fecit lunam in tempore* (*Ps. cii*, 19). Pro defectu

A etiam nostre carnis ponitur, quia dum menstruis momentis decrescit, defectum nostræ mortalitatis designat. Stellæ, sancti, sive docti, vel qui ad justitiam erudiunt. In Daniele: *Docti tamquam stellæ fulgebunt* (*Dan. xii*, 3). Nebulae, velamentum mysteriorum Dei; interdum et angeli Dei. In propheta: *Et nebulae pulvis pedum ejus* (*Nahum. i*, 3). Alias abolitione peccatorum, ut Isaia, *Delevi ut nubem iniquitatem tuam, et quasi nebula peccata tua* (*Isai. xliv*, 22). Caligo, divinorum secretorum operimentum. In psal.: *Et caligo sub pedibus ejus* (*Ps. xvii*, 10). Abyssus profunditas Scripturarum. In psalm.: *Abyssus abyssum invocat* (*Ps. xli*, 8). Item abyssus nomine profunditas veteris et novi Testamenti intelligitur; unde, *Abyssus abyssum invocat*; dum vetus Testamentum novum B annuntiat. Sive abyssus est mens humana, quæ semetipsam non potest comprehendere; unde propheta, *Dedit abyssus vocem suam ab altitudine* (*Habac. ii*, 10) phantasie suæ: quia dum semetipsam mens humana non penetrat, ex comparatione sui, divinæ naturæ potentiam quam comprehendere non sufficiunt, humilius laudat. Vel certe, *abyssus judicia Dei sunt*; et *abyssus abyssum invocat* (*Ps. xxxv*, 7; *xli*, 8), quando oculo Dei judicio de presentibus malis transit peccator ad æterna mala, et de ardore cupiditatum in flammis gehennarum. Ros, verbum Domini; ideo quod madefaciat hominum corda. ut, *Rorate, cœli, desuper* (*Isai. xlvi*, 8). Et in psalm.: *Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion* (*Ps. cxix*, 3). Pluvia præcepta vel mandata Domini; C vel verba sanctorum apostolorum; eo quod tercam, id est homines irriget. In psal.: *Pluviam voluntariam segregabit Deus hereditati tuæ* (*Ps. lxvi*, 10). Nives, pro candore iustitiae, et pro baptismo. In psalm.: *Lavabis me, et super nivem dealbabor* (*Ps. l*, 9). Grandio, conminationes Domini, quibus contumaces everberat. In psalm.: *Grandio et carbones ignis* (*Ps. xvii*, 13). Item in aliam partem: *Et occidit in grandine vineas eorum* (*Ps. lxxxvii*, 46). In frigore vero nivis, et in duritia grandinis vita accepitur pravorum, quæ et torpore trigescit, et per duritiam malitiam perit. Pruina, abstinentia, eo quod per hanc frigescat calor corporis. In psalm.: *Factus sum sicut eter in pruina* (*Ps. cxviii*, 83). Tempestas, persecutio vel tribulationum impetus. In psalm.: *Qui salvum me fecit a pusilliitate spiritus et tempestate* (*Ps. lvi*, 9). Glacies, durities peccatorum. In Salomone: *Sicut in sereno glacies, ita solventur peccata tua* (*Ecl. iii*, 17). Venti, animæ sanctorum. In psalm.: *Volat super pinas ventorum* (*Ps. xvii*, 11). Item in malam partem. In Mattheo: *Flaverunt venti* (*Matt. vii*, 2). Aquilo, diabolus, vel homines infideles, aut mali, vel frigus peccatorum. In propheta: *Ab aquilone exaradescit mala super terram*. Et alibi: *Ab aquilone pandetur malum* (*Jerem. i*, 14). Et alibi: *Surge, niquil* (*Cant. iv*, 16); id est, recede. Dexter, idem quod supra. D In Salomone: *Aquilo durus ventus* (*Prov. xxv*, 23). Nomine autem dexter vocatur, eo quod diabolus nomen sibi dextri presumat, tamquam boni; sive

quod occidentem, id est peccatum, respicientibus dexter fiat. Auster, calor fidei. In psal. : Sicut torrens in austrum (Ps. cxxv, 4). Est et Spiritus sanctus, ut ibi, Surge, aquila, et veni auster (Cant. iv, 6) : id est, Recede, diabole, et veni, spiritus alme. Aer, inanitatis enuntiatio. In Apostolo : Sic pugno, non quasi aerem verberans (1 Cor. ix, 26); id est, non inania consequens.

Tempora, opportuna distributio voluntatis divinæ. In Psalmo : Fecit lunam in tempora (Ps. ciii, 19). Ver vitæ renovatio, vel per baptismum, vel per resurrectionem. In psalmo : Aestatem et ver tu fecisti ea (Ps. lxxiii, 17). Aetas venturæ jucunditatis præfiguratio. In psalmo, ut supra. Iliems, præsens vita, persecutio, vel tribulatio. In Evangelio : Ut non fiat vestra fuga hieme, vel sabbato (Matt. xxiv, 20). Anni, aliquando pro æternitate accipiuntur, ut ibi : Et anni tui non deficient (Ps. ci, 28). Interdum et pro brevitate hujus vitæ, ut hic : Anni nostri tamquam aranea meditabuntur (Ps. lxxxix, 5). Mensium nomine qui diebus coadunantur, collectiones animarum designantur, vel perfectio sanctorum, ut ibi : Erit mensis ex mense (Isai. lxvi, 23) : videlicet eis in requie, quibus nunc perfectio fuerit in operatione. Dies et nox, justitia et iniquitas, fides et infidelitas, prospera et adversa. In psal. : In die mandavit Dominus misericordiam suam, et in nocte declaravit (Ps. xli, 9). Dierum nomine intelligitur etiam illuminatio divinæ gratiae per diversa dona virtutum. Item dies designat angelum apostatam : dum Job ita loquitur : Maledicant ei qui maledicunt diei (Job iii, 8). Noctis autem nomine, vel error ignorantiae excitas, vel etiam mortis acerbitas accipitur. Lumen et tenebrae, ita maxime accipiuntur ut dies et nox. In ep. Joan. : Qui diligit fratrem suum, in lunine manet : qui autem odit fratrem suum, in tenebris est (1 Joan. ii, 10). Per lumen etiam intentio cordis declaratur. Umbra, protectione divina. In ps. : Sub umbra alarum tuarum protege me (Ps. vi, 8). Alias oblivio, vel peccata, ut ibi : Sedentes in tenebris et in umbra mortis (Ps. cvi, 10). Umbra est aliquando delectatio peccatorum, ut in Job : Sub umbra dormit in secreto (Job xl, 16). Rursus umbra oblivionem mentis, vel morteni carnis, vel imitationem diaboli significat. Lucis nomine, Dominus, vel quilibet justus intelligitur, ut in Evang. : Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. i, 9). Et Apostolus : Fueritis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino (Eph. v, 8). Ponitur etiam pro illuminatione fidei, et pro vita. Hora, quingenti (ut putant quidam) anni : si quando dies pro toto mundi istius saeculo accipitur : in Epistola Jo. : Filioli mei, novissima hora est (1 Joon. ii, 18). Oriens, quia ab illa parte lux oritur, Salvator : maxime in Luca : Visitavit nos Oriens ex alto. Et in Zach. : Ecce vir Oriens nomen ejus (Luc. i, 78). Occidens, vita melioris defectus. In propheta : Occidet robis sol in meridie (Zach. vi, 12). Aquilonaris pars semper in adverso ponitur, ut proph. de diabolo : Ponam sedem meam ad Azini-

A tonem (Amos viii, 9); et alibi : Ab Aquilone prædetur malum (Jer. i, 14). Mane, lux actuum honorum, vel baptismum, vel resurrectio Dominicæ. In psal. : Mane astabo tibi, et videbo (Ps. v, 5); et alibi : A custodia matutina usque ad noctem speret Israel in Domino (Ps. cxxix, 6), id est a resurrectione Domini spes nostra, usque in finem saeculi, id est diem iuricidii. Per mane etiam vel matutinum, præsentis vitæ prosperitas significatur, ut illud : Væ tibi, terra, cuius rex juvenis est, et cuius principes mane comedunt (Eccl. x, 16); mane autem comedunt, qui de hujus mundi prosperitatibus extolluntur, dum in extremo ejus deberent præstolari, frui æternis felicitatibus. Meridies, plana doctrinarum factorumque claritas. In Salom. : Ubi cubas in meridie (Cant. i, 6). Et in B malam partem in psal. : A dæmonia meridiano (Ps. xc, 6), id est manifesto. Vespere, finis vite, vel saeculi, vel poena; in ps. : Ad vesperum demorabitur fletus, et ad matutinum lætitiae (Ps. xxix, 6). Aurora nomine mens justorum accipitur, que peccati sui tenebras relinquent, ad lucem erupit, sole justitiae illuminata (Cant. vi, 9). Arcturi nomine, qui in coeli axe constitutus VII stellarum radiis fulget, Ecclesiæ universalis exprimitur, quæ in Apoc. Jo. per VII Eccles. et VII candelabra figuratur (Apocal. i, 20). Orienes in pondere biemis orientes, sanctos designant martyres, quod pondus persecutum et hanc vitam amantium pertulerunt, et ad coeli faciem quasi in hieme venerunt. Hyades a Græca littera ν nuncupatae, a cujus forma non discrepant visione, et ortæ pluvias afferunt: sanctos prædicatores, quod verbis pluunt et corda hominum salubriter irrigant, significant : ὑετὸς namque Græce, imber Latine dicitur.

CAPUT IV.

De Terrenis.

Terra, homo ipse. In Evang. : Aliud cecidit in terram bonam (Marc. iv, 8). Item : Terra es, et in terram ibis (Gen. iii, 19). Item in malam partem, de peccatore : Terram edes annibus diebus vitæ tuæ (Gen. iii, 14). Alter, terra intelliguntur qui terrenis actibus occupant, per elemosinas et lacrymas ad vitam æternam pervenient : unde psal. : Advocavit cælum desursum, et terram discernere populum suum (Ps. xlix, 4). Arida, infructuosi homines : in Salo : Cooperire aridam malitia et dolositate (Eccl. xxxvii, 5). Pulvis, peccatores, vel carnis vanitas : in psalm. : Sicut pulvis quem projicit ventus (Ps. i, 4). Lutum, peccatorum glutinum : in ps. : Eripe me de luto ut non infigar (Ps. lxviii, 15). Item in aliam partem. In Joan. : Lutum fecit, et linivit oculos meos (Joan. ix, 11). Montes Dominus, Ecclesia, apostoli, sive sancti, a celsitudine virtutum : in ps. : Qui descendit super montem Sion (Ps. cxxxii, 5). Item propheta : Erit mansus Dominus super verticem montium (Isa. ii, 2). Item in aliam proph. : Ne quando offendant pedes vestri ad montes caliginosos (Jer. xiii, 16), id est, hereticos. Colles, sancti, sed minoris meritii : in psal. : Montes et omnes colles (Ps. cxlviii, 9). Item in aliam partem :

In Evang.: *Omnis mons et collis humiliabitur (Luc. iii, 5).* Valles, contritiones cordis humili: in psalm.: *Et convalles abundabunt frumento (Ps. lxiv, 14).* Item in aliam partem: in proph.: *Vallem filiorum Ennon (Jer. xix, 2).* Petra, Christus, a firmitate: in apostolo: *Petra autem erat Christus (I Cor. x, 4).* Lapides, interdum Christus, aut sancti: in psal.: *Lapis quem reprobaverunt edificantes (Ps. cxvi, 22).* Item: *Abscissus est de monte lapis sine manibus et implevit universam terram (Dan. ii, 35).* Item: *Et vos tamquam lapides vivi superaedificamini (II Petr. ii, 5).* Item in aliam partem, de insipientibus et duro corde: *Patens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham (Matth. iii, 9).* Et alibi: *Auferam cor lapideum de carne vestra (Ezech. xxxvi, 26).* Ager, hic mundus: in Evangel.: *Ager est hic mundus (Matt. xiii, 38).* Alias ager est disciplina cœlestis studii, in qua thesaurus absconditur (*Ibid.*, 44), id est cœleste desiderium. Campi, sancti, sive Scripturæ divinæ: eo quod pastum animarum præbeant: in psalm.: *Et campi tui replebuntur ubertate (Ps. lxiv, 12).* Item in malam partem: *In campo Taneos (Ps. lxxvii, 43).* Item campi propter æqualitatem dicuntur populi justi. Pascha, refectione Spiritalis: in psal.: *In loco pascuae ibi me collocavit (Ps. xxii, 2).* Cultura, sancti qui excoluntur a Deo: in Apostolo: *Dei cultura estis (I Cor. iii, 8).* Agricola, Deus: in Evang.: *Ego sum vallis vera, et Pater meus agricola est (Joan. xv, 4).* Sulci, corda sanctorum: in ps.: *Sulcos ejus inebrians (Ps. lxiv, 11).* Semen divina prædicatio: in Evang.: *Exiit qui seminat seminare semen suum (Luc. viii, 5).* Mæsis, ubertas, vel copia fidelium: in Evang.: *Levate oculos vestros, et videite regiones, quia alba sunt ad messem (Joan. iv, 35);* et aliter: *Mæsis consummatio sæculi, sicut mæssores angeli (Matth. xii, 39).* Manipuli, fructus justitiae: in ps.: *Portantes manipulos suos (Ps. cxxv, 6).* Stipula, aridi ad fidem, vel inanes: in Apostolo: *Ligna, fenum, stipulam (I Cor. iii, 13);* et in proph.: *Hei mei, quia factus sum, sicut qui colligit stipulam in messe (Mich. vii, 1);* hoc est, nullus boni operis fructus inveni. Et alibi: *Stipula collecta synagoga peccantium (Eccl. xi, 10).* Area, Ecclesia: in Evang.: *Et permundabit aream suam (Matth. iii, 12).* Ventilabrum, examen justitiae Dei: in Evang.: *Cujus ventilabrum, in manu sua (Ibid.).* Triticum, Dei verbum, sancti vel electi Dei: in D Evang.: *Congregabit triticum suum in horreum (Ibid.).* Hordeum, legis littera: in Evang.: *Est puer unus hic, qui habet V panes hordeaceos (Joan. vi, 10),* id est litteram, V libros Moysi. Palea, peccatores: in Evangel.: *Paleas autem comburet igni inextinguibili (Matth. iii, 10);* et Hier.: *Quid paleas ad triticum, dicit Dominus (Jer. xxiii, 28).* Zizania, scandala, vel male viventes: in Evang.: *Venit inimicus, et superseminavit zizania in medio tritici (Matth. xiii, 25).* Vineæ, Ecclesia, vel populus Israel: in ps.: *Vineam de Ægypto transiit (Ps. lxxxix, 9).* Item in malam partem: *Ex vinea enim Sodomorum vitis eorum Deut. xxxii, 52).* Vitis, Christus: in Evang.: *Ego*

Asum vitis vera (*Joan. xv, 1*). Item in aliam partem: in Canticō Deuteron., hinc quod supra. Palmites, apostoli, vel sancti: in Evang.: *Ego sum vitis vera, vos palmites.* Et in malam partem: ubi supra: *Et palmes eorum ex Gomorrah. Uvae, fructus justitiae: in Esa. : Exspectavi ut faceret uam (Isa. v, 4).* Item in malam partem: ubi supra: *Uva eorum, uva sellis (Deut. xxxii, 32).* Boirns, Ecclesia, sive corpus Domini. In Num.: *Eo quod botrum inde portassent filii Israel (Num. xii, 24).* Vendemia, consummatio sæculi, vel vindicta in populum: in psalm.: *Vinde-miant eam omnes qui transgrediuntur viam (Ps. lxxxix, 15);* et Joel.: *Minite fatigas, et vindemiate vineam terræ, quia maturæ sunt uvae ejus (Joel. iii, 13).* Toreular, altare, ab eo quod ibi oblationes tamquam fructus conseruant: ut in Isaia, *Et torcular fodi in ea (Isai. v, 2).* Et aliter, toreular, tribulationum pressura in Ecclesia sancta, in qua fideles probantur. In titulo psalmi. *In finem pro torcularibus (Ps. viii, 1).* Fenum, populus, caro, vel vana gloria. In Esa.: *Omnis cara fenum, et omnis gloria ejus sicut flos feni (Isai. xl, 6).* Herba, juuinditas, vel quadam rudimenta proficiens anima. In Gen.: *Producat terra herbam virentem (Gen. i, 11).* Item in malam partem: *Mane sicut herba transcat (Ps. lxxxix, 6).* Flores Christus, vel specimen justitiae aut inchoatio bene operantium: ut in Canticō cantorum sponsus: *Fulcite me floribus (Cant. ii, 1).* Liliū Christus, vel angelī candore justitiae. In Salom.: *Ego flos campi et lily convallium (Ibid.).* Rosæ, martyres, a rubore sanguinis: in Salom.: *Sicut rosa germinat super humida fluenta. Viole confessores, ob similitudinem lividorum corporum.* In Canticō cant.: *Flores in terra visi sunt (Cant. ii, 12).* Silvae, gentes. In psal.: *Invenimus eam in campis sylvæ (Ps. cxxxii, 6).* De his silvis egressi sunt duo ursi, Vespasianus scilicet, et Titus, reges Romanorum, ad præceptum figurati Helisæi, et post XL annos ascensionis ejus ad cœlos Iudaicos pueros comederunt (*IV Reg. ii, 21*). Condensa, opaca, vel compacta Scripturæ divinæ. In psal.: *Et revelavit condensa (Ps. xxviii, 9).* Ligna, peccatores igni depitandi. In Ecclesiaste: *Qui scindit ligna, periclitabitur in eis (Eccl. x, 9).* Item in bonam partem: *Et erit tamquam lignum quod plantatum est (Ps. i, 5).* Alias ligni nomine sancta crux designatur: ut propheta: *Mittamus lignum in pane ejus (Jer. xi, 19);* id est, in carne Christum cruce suspendamus. Item: *En colligo duo ligna (III Reg. xvii, 12).* Item lignum significat justos ac peccatores: ut Salom.: *Si ecceiderit lignum ad austrum aut ad aquilonem, ubicumque conciderit, ibi erit (Eccl. xi, 5);* quia in die mortis, justus ad austrum cadit, peccator ad Aquilonem: qui justus per fervorem spiritus ad gaudium ducitur: peccator ad Aquilonem: qui justus per fervorem spiritus ad gaudium ducitur: peccator cum apostata angelo in frigido corde reprobatur. Radix, origo: in Apostolo: *Quod si radix sancta et rami (Rom. xi, 6);* et in malam partem, in psal.: *Erellet radicem tuam de terra*

viventium (*Ps. lii*, 7). Arbor, homo, a fructu operum: in Evang.: *Aut facite arborem bonam, et fructum ejus bonum* (*Matth. xi*, 33); et in malam partem: *Aut facite arborem malam, et fructum ejus malum*. Quidam in hoc testimonio, arborem hanc, voluntatem hominis magis quam ipsum hominem accipendum putant. Arbor etiam fuit Christus cum resurrexit, qui cum moreretur granum fuit. Ramus, successio: in Apostolo: *Quod si radix sancta, et rami* (*Rom. xi*, 6). Item in aliam partem: in Daniel.: *Præcidite ramos ejus* (*Dan. iv*, 11). Item rami sunt sententiae sanctorum Patrum: in Evang.: *Alii cædebat ramos de arboribus* (*Matt. xxi*, 8). Folium, sermo doctrinæ: in psal.: *Et folium ejus non defluet* (*Ps. i*, 3). Et alter, folium, vestitus et decor cum protectione divinæ gratiæ; et in malam partem: *Non invenit in ea fructum propter folia* (*Matt. xxi*, 19), id est, verba sine fructu: unde monet Apostolus, *ut diligamus non verbo neque lingua, sed opere et veritate* (*I Joan. iii*, 18). Comparatur etiam homo folio, qui ab arbore cecidit in paradiſo. Poma, sanctorum in virtutibus fructus: in Cantico cant.: *Et manducet fructum pomorum suorum* (*Cant. v*, 1). Palma, perfectio vel victoria: in psal.: *Justus ut palma florebit* (*Ps. xcii*, 13). Palma enim tarde proficit, sed diu in viriditatem persistit: ita sancta Ecclesia cum multis difficultatibus ad fidei statum venit, et pro collectione plurimorum in ejusdem fidei gloria diutius stare concupiscit. Palma inferius corticum suarum involutionibus angustatur, sed superius amplitudine pulchræ viriditatis expanditur: sic electorum vita inferius est despecta, sed superius pulchra. Habet quiddam et aliud palma, quo a cunctis arborum generibus differt: omnis enim arbor quæ in suo robore juxta terram vaste subsistit, crescendo superius angustatur; et quantum paullisper sublimior, tantum in altum redditur subtilior: palma vero ab imis inchoat, et juxta ramos ac fructus ampliori robore exsurgit: et quæ tenuis ab imis proficit, vastior ad summam succrescit. Quibus itaque talia arbusta, nisi terrenis mentibus inveniuntur esse similia, inferius vasta, superius angusta: quia nimur omnes hujus sæculi dilectiones, in terrenis rebus sunt fortes, in cœlestibus debiles: pro temporali gloria usque ad mortem desudare appetunt, et pro spe perpetua ne parum quidem in labore subsistunt: pro terrenis lucris quaslibet injurias tolerant, et pro cœlesti mercede vel tenuissimas unius verbi contumelias ferre recusant. Nam ut terreno judici totos dies assistant, fortes sunt: in oratione vero coram Domino, vel unius horæ momento lassantur. Sæpe nuditatem, vigilias, famem, pro acquirendis divitiis et honoribus tolerant, et multa se abstinentia cruciant. At contra ex æqualitate palmarum designatur proficiens vita justorum, qui nequam in terrenis studiis sunt fortes, et in cœlestibus debiles; sed longius atque distantius studiosos se Deo exhibent, quam seculo fuisse meminerunt. Scriptum est itaque recte, ut admonoui: *Justus ut palma florebit*; et cætera. Cedri, excelsioris po-

A tentiæ viri: In ps.: *Ut cedrus Libani multiplicabitur* (*Ps. xcii*, 15); et in malam partem, superbi, elati: ut in psal.: *Et confringet Dominus cedros Libani* (*Ps. xxviii*, 5). Olea, sanctus misericordiae abundans fructibus: in ps.: *Ego autem sicut oliva fructifera in domo Domini* (*Ps. li*, 10). Oleaster, homo sine fructu, vel gentilis: in Apostolo: *Si autem tu ex naturali excisus es oleastro* (*Rom. xi*, 24). Ficus, synagoga interdum: in Evang.: *Et arefacta est continuo sicula* (*Matt. xxi*, 19); et in Habacuc: *Ficus non afferet fructum* (*Hab. iii*, 17). Ficus et in bono et in malo accipitur: ut Esaias: *Et ostendit mihi ficus bonas valde, et malas valde* (*Jer. xxiv*, 3); et Dominus Nathanaeli: *Cum esses sub ficu (id est, sub peccato originali), vidi te redempturus* (*Joan. i*, 48). Ficus etiam intelligitur humana natura, vel incredula synagoga; quæ bene condita propria sponte est lapsa, et fructum præcepti Dei, vel bonæ operationis non protulit: unde in ea fructum Dominus tribus annis exquisivit, nec invenit: quia eam sub *tribus temporibus* (*Luc. xiii*, 7), id est, ante legem, sub lege, sub gratia admonendo, visitando requisivit. Ante legem parcendo sustinuit; sub gratia, quia incarnationis suæ presentiam exhibendo monstravit; in lege, quia præcipiendo docuit: quibus tamen tribus temporibus infructuosa remansit, et a radicibus aruit. Sycomorus, sieus fatua dicitur: quam pusillus *Zachæus subiit* (*Luc. xix*, 4), et Dominum vidit: quia qui mundi sapientiam humiliiter eligunt, ipsi Dei sapientiam subtiliter aspiciunt. Prudenter sycomorum ascendimus, si provide eam quæ divinitus præcipitur, laudabilem et sapientem fatuitatem tenemus. Quid enim in hoc mundo insipientius quam amissa non quædere: possessa largiri, rapientibus relaxare, nullam pro acceptis injuriis injuriam reddere: sed juxta præceptum Dominicum, in omnibus patientiam præbere? Hyssopus, herba humili, et lapidi in quo nascitur ascripta, cuius radices saxum penetrare dicuntur: ipsa vero præcipue pulmones curat. In pulmone notatur superbia: illuc inflatio, illuc anhelitus. In hyssopo igitur designatur humilitas et patientia. Rhamnus, urticæ, cardui, sentes, paliuri, herbæ aculeis resertæ: significant immites, dolosos, superbos, et omnes improbos, quos nullus bonorum vel mansuetorum potest contingere, vel castigare sine doloris compunctione. Item significant vitia, et temptationum inflictiones: ut in Genesi: *Spinæ et tribulos germinabit tibi* (*Gen. iii*, 18). Malagranata, Ecclesia de multis gentibus sive diversas gratias habens: in Canticis canticorum: *Emissiones tuæ paradisus malagranatorum cum fructu pomorum* (*Cant. iv*, 3). Alias mala intelliguntur fructus bonæ operationis cum hono odore, id est, gratia bone famæ, et morum fructibus. Arundo, peccator, vel fragilis in fide, vel in aliqua temptatione: in Evangelio: *Arundinem quassatam non confringet* (*Matth. xi*, 20). Item arundo, infirmum auxilium: in Esai: *Quid confidis in baculo isto arundineo Ægyptio? cui si quis incubuerit, conquassabitur, et perforabit manum ejus...* (*Isai. xxxvi*, 6). Rubus,

ut quidam opinantur, Mariæ virginis præfiguratio: eo quod quasi de humani corporis rubo, Salvatorem tamquam rosam emiserit; aut quod vim divini fulgoris, sine viri assumptione pertulerit. In Exodo: *Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi, et videbat quod rubus arderet, et non comburetur* (Exod. iii, 2). Alias rubus ardens nec consumptus Judaicum populum signavit, quod et legis Dei flaminam præcepit, et tamen peccati pœnari nequam vitavit. Spinæ, interdum noxiæ divitiarum curæ, animum suffocantes, et huius mundi sollicitudines: in Evangelio: *Aliud occidit in spinas* (Luc. viii, 6); et iterum: *Qui a sollicitudinibus et divitiis et voluptatibus suffocantur* (Ibid., 14). Tribuli, aculei vitiorum vel temptationum: in Genesi: *Spinæ et tribulos germinabit tibi* (Gen. xiii, 18). Fontes, baptismum: in psalmo: *Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum* (Ps. xli, 2). Fons etiam est Christus, ut psalmo: *Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum* (Ibid.); et Esaias: *In die illa erit fons patens domus David* (Zach. xiii, 1), et cætera. Item in malam partem: ut Apostolus: *Fontes sine aqua* (II Petr. ii, 17). Aquæ, temptationes: in psal.: *Forsitan ut aqua absorbisset nos* (Ps. xxiii, 4). Item: *Intraverunt aquæ usque ad animam meam* (Ps. lxviii, 2). Item in bonam partem: in Jeremia: *Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ* (Jerem. ii, 15); et in Esai: *Qui sititis, ite ad aquam* (Isai. lv, 1), id est, ad doctrinam. Aquæ nomine in Scriptura sancta aliquando Spiritus sanctus significatur. Sic enim Spiritus sancti infusio designatur: ut in Evangelio: *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluunt aquæ vivæ* (Joan. vii, 38). Item per aquam angelicus chorus exprimitur: ut in psalmo: *Et aquæ que super cœlos sunt laudent nomen Domini* (Ps. cxlviii, 4). Item scientia sacra: ut in libro Sapientie: *Aqua sapientiae potabit eos* (Eccl. xv, 5). Et iterum: *Aqua profunda verba ex ore viri* (Prov. xviii, 4). Prava quoque scientia per aquam appellatur. Sicut per Salomonem, mulier quæ typum hæreseos tenet, callidis persuasiōnibus blanditur dicens: *Aqua ferturæ dulciores sunt* (Prov. ix, 17). Aqua etiam hujus mundi prosperitatem significat: ut in psalmo: *Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium* (Ps. lxxv, 12). Ignis et aqua utrumque periculosem: ut in Evangelio: *Frequenter eum et in ignem et in aquam misit, ut eum perderet* (Marc. ix, 21). Quando res sunt angustæ, et aliquæ infelicitates sunt in hoc mundo, quasi ignis est. Quando res sunt præsperæ, et abundantia æreuli circumfluit, quasi jam aqua est. Per aquam etiam populi designantur, ut in Apocalypsi: *Aqua multæ populi sunt multi* (Apocal. xvii, 15). Per aquam quoque non solūm cursus discurrentium populorum, sed etiam honorum mentes, filii dei prædicamenta sequentes ostenduntur: sicut apud Esaiam est: *Beati qui seminatis super omnes aquas* (Isai. xxxii, 20). Aqua etiam baptismum indicat: ut ait Joannes Evangelista: *Tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, et sanguis* (I Joan. v, 8).

A Spiritus enim, nos per adoptionem filios Dei fecit. Sacri fontis unda nos abluit. Sanguis Domini nos redemit. Torrens, persecutionis incursum, vel mortis dilapsus. In psalmo: *De torrente in via bibit* (Ps. cix, 7). Item: *Torrentem pertransivit anima mea* (Ps. cxxxii, 5). Et in bonam partem: *Et torrente voluptatis tuæ potabis eos* (Ps. xxxv, 9). Torrentes etiam sancti appellantur prædicatores, qui dum in praesenti vita divinis nobis eloquii influunt, aquarum multitudine, quasi in hieme colliguntur: quia et aestivo sole adveniente se subtrahunt, quia cum æternæ patriæ lux emicuerit, prædicare cessabunt. Flumina, infidelium populi. In psalmo: *Super flumina Babylonis* (Ps. cxxxvi, 1). Item in bonam partem: *Flumina de ventre ejus fluent aquæ viræ* (Joan. vii, 38); id est, diverse gratiae spiritus. Sic in psalmo: *Fluminis impetus latificat civitatem Dei* (Ps. xlvi, 5). Lacus, infernum. In psalmo: *Posuerunt me in lacu inferiore* (Ps. lxxxvi, 7): id est, illo inferni loco, in quo peccatores soli pœnali custodia detinentur. Mare, sæculum, sive populi. In psalmo: *Hoc mare magnum et spatiosum* (Ps. cu, 25). Per mare etiam intelliguntur sacrae Scripturæ, ut in Ezechiele: *Aspectus rotarum, et opus earum, quasi visio maris* (Ezech. i, 16). Reete itaque sacra eloquia visioni maris conseruntur, quia sententiae locutionis sacramento baptismatis confirmantur. Pisces, sancti, interdum peccatores. In Evangelio: *Et traxerunt plenum rete piscibus magnis* (Joan. xxi, 11). Item in malam partem: *Malos autem foras miserunt* (Matth. xii, 48). Rursus piscium nomine, fides non sieta exprimitur; quemadmodum enim piscis sub tegumento aquarum nascitur, vivit, et alitur: sic et fides quæ in Deum est, quæ alterius vite gaudia, per lamehitæ præsentia, fletusque irrequietos, in corde gignit; invisibili gratia spiritus per aquam baptismatis consecratur; invisibili auxilio divinæ protectionis, ne deficiat, nutritur; invisibili preemitorum intuitu, quæcumque valeat, bona operatur: memor illius Apostolici: *Quia quæ videntur temporalia sunt, quæ autem non videntur, æterna* (II Cor. iv, 18). Piscis autem assus, passionem significat; fluctus, temptationes. In psal.: *Omnia excelsa tua, et fluctus tui super me transierunt* (Ps. xli, 8). Significant etiam fluctus, timorem Dei ut in libro Job: *Sicut timentes fluctus super me sic semper timui Dominum* (Job xxxi, 23). Unde, idem quod supra in Cantico: *Gelaverunt undæ in medio mari* (Exod. xv, 8). Insulae, animæ, vel Ecclesiæ Dei, quæ diversis temptationum tunduntur fluctibus. In psal.: *Lætentur insulae multæ* (Ps. xvi, 1). Littus, finis sæculi. In Evangelio: *Et secus littus sedentes elegerunt bonos in vasa* (Matth. xiii, 48). Arena maris, innumeræ gentium multititudines. In Genesi: *Et multiplicabo senes tuum* (id est, sanctos) *sicut stellas cœli*, et sicut arenam (peccatores) quæ est ad oram maris (Gen. xxii, 17).

CAPUT V.
De Animantibus.

Aves, sancti, quod ad superiora corde evolent. In

Evangel.: *Et fecit ramos magnos, ita ut possent sub umbra ejus aves cœli habitare* (*Marc. iv, 32*). Intelligentur etiam per aves superflue cogitationes, quod monstratur per Abraham, qui cum sacrificium Deo offerret, insistentes aves perferebat, quas abigebat (*Gen. xv, 14*): quod enim in orationis sacrificio se importunæ cogitationes ingerunt, et subortæ, corda justorum polluant: sed dum citius manu discretionis abiguntur, festive agitur, ne cordis faciem caligo tentationis operia, quæ ante jam ex illicita delectatione tangebat. Volatus, sanctorum excessus in Deum, vel in Scripturis intellectus. In Psal.: *Et volabo et requiescam* (*Ps. liv, 7*). Volucres, in bono accipiuntur, ut de avibus diximus. In malo autem, superba ðemonia designant, ut in Evangel. Dominus: *Aliud semen cecidit secus viam, et volucres cœli comedierunt illud* (*Luc. viii, 5*): quia maligni spiritus humanas mentes obsidentes, dum cogitationes noxias ingerunt, verbum vite e memoria evellunt. Alæ, duo Testamenta. In Ezechiele: *Unumquodque duabus aliis relabat corpus suum* (*Ezech. i, 23*). Sunt etiam alæ, virtutes sanctorum, per quas ad contemplationem vel ad cœlestia evolant: vel proteccio divina. Pennæ Scripturaræ. In psalmo: *Pennæ columbe argenteæ* (*Ps. lxvii, 14*). Nidus, Ecclesia, aut requies excelsa sanetis. In psal.: *Et turtur nidum sibi, ubi reponat pullos suos* (*Ps. lxxxvi, 4*). Et aliter, nidus, bona conscientia, in qua bonarum cogitationum fetus soventur, atque in opere pariuntur, ut postea filii appellentur. In psalmo: *Filii tui, sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ tuae* (*Ps. cxxvi, 3*). Pollæ, sancti. In psal. ut supra. Sicut in libro Job: *Pulli ejus lambent sanguinem* (*Job xxxix, 50*): quod de filiis sanctæ Ecclesiæ dicitur, qui sanguinem Christi bibunt. Et in malam partem. In Salomone: *Et pulli aquilarum devorent eum* (*Prov. xxx, 17*). Aquilæ, sancti. In Evangelio: *Ubi fuerit corpus, illuc congregabuntur aquilæ* (*Matth. xxiv, 28*): quia egredientes sanctæ animæ de corpore ad Christum, qui pro illis moriendo cadaver factus est, aggregantur. Aquila, Christum etiam significat, ut Salomon: *Via aquilæ in cœlo* (*Prov. xxx, 19*), id est, Christi aseensio. Et in malam partem: Pulli aquilarum devorent cum. Ut in Hieremia, de malignis spiritibus: *Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis* (*Thren. iv, 19*). Per aquilam designatur etiam terrena tempestas. Struthio, qui hoc hæreticus, vel philosophus, vel hypocrita, qui quasi cum pennis sapientiae est, tamen non evolat. In Isaia: *Erit cubile draconum, et pascua struthionum* (*Isa. xxxiv, 13*). Et struthio ova parit, sed pullos inde non nutrit: quia hypocrita quamvis reete prædictet, tamen per exemplum bonæ vitæ nullos filios generat, ut in libro Job: *Struthio in terra relinquit ova sua, et obliviscitur quod pes conculet ea* (*Job. xxxix, 14*). Pelicanus, Dominus. Christus in Passione, aut vir sanctus solitudini deditus. In psal.: *Similis factus sum pelicano solitudinis* (*Ps. ci, 7*). Corvus, nigredo peccatorum, vel ðemones. In Salomone: *Effodiunt eum corvi de torrente vel de rupibus*

A (Prov. xxx, 17). Item in bonam partem. In Canticis cantieorum de sponso: *Crines ejus ut abietes, nigri sicut corvi* (*Cant. v, 11*). Perdix, diabolus. In propheta: *Clamavit perdix, congregavit que non peperit* (*Jer. xvii, 14*). Columba, Spiritus sanetus. In Evangelio: *Et vidi Spiritum Dei descendenter sicut columbam* (*Joan. i, 52*). Item in inalam partem, ut in propheta: *Et factus Ephraim quasi columba sine sensu, non habens cor* (*Ezech. vii, 11*). Turtur, Spiritus sanctus, aut vir sanctus, aut intelligentia spiritualis. In Canticis cantorum: *Vox turturis audita est in terra nostra* (*Cant. n, 12*). Sed tunc columba Spiritus sanctus dicitur quando Scripturæ saerae manifesta dissertio est. Tunc vero turtur Spiritus sanetus intelligitur, cum Scripturæ altis atque obscuris mysteriis B elevantur. Columba etiam simplicitatem, turtur indicat castitatem, quia, amissio primo conjugi, ultra socium non requirit. Milvus significat, ut puto, rapacem, vel elatum. In psalmo, secundum Hebreos: *Milvi abies domus est. Accipiter, interdum sanctus, ut puto, rapiens regnum Dei: qui mutata veteri penna renovatur, et projiciens inveterata studia dolosæ actionis, simplices actus assumit bene vivendi*. In Job: *Numquid in sapientia tua plumescit accipiter? Nycticorax Christus, vel vir sanctus infidelibus despiciabilis*. In psalmo: *Factus sum sicut nycticorax in domicilia* (*Ps. ci, 7*). Passer, nonnumquam Dominus, aut vir sanctus. In psalmo: *Etenim passer invenit sibi domum* (*Ps. lxxxviii, 4*). Et alibi, quilibet Christianus, cui ab hæreticis dicitur, qui Christum, qui in Scripturis mons nominatur, sese solummodo putant habere: *Transmigrain montem sicut passer* (*Ps. x, 2*). Gallus, Dominus, ut puto, aut sanctus. In Salomone: *Et gallus ambulans inter gallinas latet* (*Pr. xxx, 31*). Et in Job: *Quis dedit gallam intelligentiam* (*Job xxxviii, 56*). Et in alteram partem: *Et asportari te faciam sicut asportatur gallus gallinaceus* (*Isa. xxii, 17*). Galli nomine designantur prædictores sancti qui, inter tenebras vita præsentis, student venturam lucem prædicando quasi cantando nuntiare: dicunt enim: *Nox præcessit, dies autem appropinquabit. Gallus etiam succinctis lumbis incedere scribitur* (*Prov. xxx, 34*), quia ipsi prædictores sancti inter hujus noctis tenebras verum mane nuntiantes, in membris suis luxuriae fluxa restrinquent, quibus a Domino dicitur, *Sint lumbi vestri præcincti* (*Luc. xii, 55*). Gallo etiam intelligentia de super tribuitur, quia doctori veritatis discretionis virtus, ut noverit, quibus, quid, quando, vel quomodo inserat, divinitus ministratur. Non enim una eademque cunctis exhortatio convenit, quia nec cunctos par morum qualitas constringit. Gallina, sapientia, sive Ecclesia, sive anima. In Evangelio: *Sicut gallina congregat pullos suos sub aliis suis* (*Matth. xxiii, 37*). Vespertilio, idolorum monstra tenebris dedita. In propheta: *Ut adoretis talpas et vesperditiones* (*Isai. ii, 20*). Sunt etiam cogitationes immundæ, quæ per ðemones intrant. Scarabæus, propheta: *Et scarabæus de ligno elamabit, ut putant quidam, de Domino. Locustæ, populi, in Evangelie:*

Easca autem ejus erat locusta (Matth. iii, 4). Locusta-
rum nomine aliquando Judæorum populus, aliquando
conversa gentilitas, aliquando adulantium lingua,
aliquando per comparationem resurrectio Dominicæ
designatur, aliquando vita prædicatorum significatur.
Apis forma virginitatis, sive sapientiæ. In Salomone :
Vade ad apem et disce quam operatrix sit (Prov. vi, 6).
Et in malam partem : in propheta : *Et apis quæ est iu-*
Assur (Isai. vii, 18). *Et circumdederunt me sicut apes*
(Ps. cxvii, 12), id est, malitiosi et iracundi. Apes
etiam quæ mel in ore habent, et in occulto caudæ
vulnus, suo nomine significant omnes qui lingua
blandiuntur, sed latenter ex malitia feriunt: quia
luquendo dulcedinem mellis propinant, sed feriendo
vulnus infierunt. Possunt etiam hoc nomine pruden-
tium dicta signari, ut est illud: *Favus mellis sermo-*
nes boni (Prov. xvi, 24). Musca, diabolus, vel mini-
ster ejus, vel spurcitæ idololatriæ. In Salomone :
Musca moriture exterminant olei suavitatem (Eccl.
x, 1). Bestiæ, diabolus, vel homines feri. In psalmo :
Ne tradas bestias animas confitentes tibi (Ps. lxxiii,
19). Leo, Dominus, ut Apostolus : *Vicit leo de tribu*
Juda (Apoc. v, 5). Item in malam partem : *Ne quando*
rapiat ut leo animam meam (Ps. vii, 5). Item : *Adver-*
sarius noster diabolus quasi leo circuit (I Petr. v, 8).
Leæna significat superbos vel præcipites. Pardus,
diabolus, vel peccator moribus variis : in propheta :
Sicut Æthiops non mutabit pellem, et pardus varia-
tem (Jer. xiii, 23). Elephas peccator inmanis. In
Regum : Et adducebant ad Salomonem simias et ele-
phantos (III Reg. x, 22). Ursus, diabolus, aut duces
sævi, vel insidiatores. In Regnorum : *Et egressi sunt*
duo ursi, et comederunt eas (IV Reg. ii, 24), quia
Vespasianus et Titus Romani imperatores Judæos
deleverunt. Cervus, Christus, vel sancti. In psalmo :
Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum (Ps. xli, 2).
Et rursus in psalmo : *Montes excelsi cervis, petra re-*
fugium erinaceis (Ps. ciii, 18): nam hic vitæ con-
templativæ dediti significantur. Lupus, diabolus vel
hæreticus. In Evangelio : *Intrinsecus autem sunt lupi*
rapaces (Matth. vii, 15). Item in bonam partem :
Benjamin lupus rapax (Gen. xl ix, 27), apostolum
Paulum significans. Aper, diabolus. In psalmo :
Exterminabit eam aper de silva (Ps. lxxix, 14). Ti-
gris, seminea interdum arrogantia. In libro Job se-
cundum Hebreum : *Tigris periit, eo quod non habuerit*
prædam (Job iv, 11). Monoceros, hoc est unicornis.
In psalmo : *Et dilectus quemadmodum filius unicor-*
nium (Ps. xxviii, 6), id est, singularis potentiae, vel
sanctorum qui teneant unicum Dei verbum. Et in
aliam partem : *Et a cornibus unicornium humilitatem*
meam (Psalm. xxi, 22). In malam partem ponitur pro
quotlibet superbo violento, vel unum testamentum
tenente, ut Psalmista in persona passuri Domini :
Libera me, Domine, a cornibus unicornium. Rhi-
noceron, fortis quique : vel in bonam vel in malam
partem. In libro Job, secundum Hebreum : *Numquid*
volet rhinoceros servire tibi (Job xxxix, 9).

Onager, eremita, vel qui remoti a turbis popula-

A ribus versantur. In Job : *Quis dimittet onagrum libe-*
rum (Job xxxix, 5)? Potest et populus ille Judæorum
onager dici, quia sequitur in eodem libro : *Et vin-*
cula ejus quis solvit vincula utique preceptorum.
Hinnulus, Christus, aut sancti, pro gratiarum varie-
tate. In Salomone : *Similis es tu, fratruelis meus, da-*
mulæ, aut hinnulo cervarum (Cant. ii, 9). Dama, idem
quod supra. Lepus, timens Deum. In psalmo : *Petra*
refugium leporibus et erinaciis (Ps. ciii, 18). Erinacus,
idem quod supra : et erinacii gens invalida, qui fecc-
runt in petris domos sibi.

Vulpes, hæreticus vel diabolus, vel peccator cal-
lidus. In Evangelio : *Ite, dicite vulpi illi (Luc. xiii, 32).*
Animal, homo carnalis. In Apostolo : *Animatis autem*
homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei (I Cor. ii,
14). Jumentum, intellectus vel eloquio carent, inter-
dum obedientes. In psalmo : *Ut jumentum factus sum*
apud te (Ps. lxxii, 73), interdum luxuriosi, ut illud :
Computuerunt jumenta in stercore suo (Joel. iv, 17).
Equus, vir sanctus. In Abacuc : *Qui ascendens super*
equos tuos (Abac. iii, 8). Et in malam partem : *Fallax*
equus ad salutem (Ps. xxxii, 1), irrationalis quisque.
In psalmo : *Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus*
non est intellectus (Ps. xxxi, 9). Asinus, corpus hu-
manum, vel populus gentilium. In Evangelio : *Et*
adduxerunt ad Jesum asinam et pullum ejus, et cum
desuper sedere fecerunt (Matth. xxi, 7). Asinorum
nomine stultorum pigritia significatur, dum Moyses
testatur. *Non arabis in bare simul et asino (Deut. xxii,*
10), hoc est, in predicatione non conjungas pruden-
tem cum fatuo: simplicitas enim fidelium hoc no-
mine exprimitur, quam Christus regendo et præsi-
dendo ad Hierusalem, id est, visionem pacis dedit.
Unde dicitur : *Agnovit et asinus præsepe domini sui*
(Isai. i, 3) : rursus asino designatur immoderata pe-
tulantium luxuria, ut propheta : *Quorum carnes sunt*
ut carnes asinorum (Ezech. xxiii, 20).

Asina, caro vel plebs carentis Dei notitia. In Evan-
gelio, idem quod supra. Camelus, divites rebus
sæculi onusti, vel moribus distorti. In Evangelio :
Facilius est camelum per foramen acus transire, quam
divitem intrare in regna cœlorum (Matth. xix, 24).
Cameli nomine etiam ipse Dominus significatur, ut :
Liquantes culicem : camelum autem deglutientes (Matth.
xxiii, 24) : hoc in loco Dominus aperte designatur,
qui sponte humiliatus, infirmitatis nostræ onera su-
stulit, et acum punctionis, angustiasque foraminis in
dolore suæ passionis. Culex susurrando vulnerat,
camelus autem sponte se ad suscipienda onera in-
clinat : liquaverunt ergo Judæi culicem, quia sedi-
tiosum latronem dimitti petierunt : camelum autem
glutierunt, quia eum qui ad suscipienda nostræ mor-
talitatis onera sponte descenderat, extinguere elan-
mando conati sunt. Tauri, principes populorum. In
psalmo : *Tauri pinguis absederunt me (Ps. xxi, 13).*
Boves, apostoli, qui suscepto jugo Christi, Evan-
gelii vomere mundum exaraverunt. In psalmo :
Offeram tibi boves cum hircis (Ps. lxv, 15). Boves
etiam stultorum vecordiam significant, ut recte per

Salomonem dicitur : *Statimque eam sequitur, quasi bos ductus ad victimam* (*Prov. vii, 22*) : boum nomine etiam vita uniusenjusque operantis exprimitur, ut per Moysen : *Non alligabis bos bovi trituranteri* (*Deut. xxv, 4*) : et Dominus : *Dignus est operarius cibo suo* (*Matt. i, 10*). Vaccæ, carnalibus vitiis pleni. In psalmo : *Inter vaccas populorum* (*Ps. LXVII, 31*) : Vaccæ etiam fideles omnes in Ecclesia designant, qui dum sacri eloquii præcepta considerant : quasi superimpositam sibi Domini arcum portant : quorum plerique foris carnalibus affectibus ligantur, sed non declinant a recto itinere : quia arcum Domini portant in mente (*I Reg. vi, 12*).

Vitulus, Christus, sive sancti. In psalmo : *Tunc imponent super altare tuum vitulos* (*Ps. I, 21*). Et in aliam partem : *Circumdederunt me vituli multi* (*Ps. XXI, 13*), hoc est, lascivientes. Sues, peccatores immundi. In Epistola Petri : *Et sus lota in volutabro luti* (*II Petr. II, 22*). Arietes, apostoli, vel Ecclesiarum principes. In psalmo : *Afferte Domino filios arietum* (*Ps. XXVIII, 1*). Oves, populi fideles. In Evangelio : *Oves meæ vocem meam audiunt* (*Joan. x, 27*) : Pecora, simpliciores quique, minus prædicti ratiocinandi subtilitate. In Salomone : *Pasce animas pecorum tuorum* (*Prov. XXVII, 23*). Hirci, peccatores, sive gentiles. In Daniele : *Ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem totius terræ* (*Dan. VIII, 5*). Item in bonam partem : *Offeram tibi boves cum hircis* (*Ps. LXV, 15*). Capræ, justi interdum ex gentibus venientes. In Salomone : *Capillatura tua sicut grex caprarum, quæ rerelata sunt de Galaad* (*Cant. VI, 4*). Quemadmodum autem capræ præcipue pastum in alto querunt, sic et sancti mundi baptismo et pœnitentia in supernis pastum desiderant; unde apostolus : *Nostra conversatio in cælis est* (*Phil. III, 20*). Capræ sunt animæ efferationes factæ per vanam doctrinam philosophorum, sed jam intra Ecclesiam sanctam per sanctum Evangelium. Agni Christus, vel apostoli, aut sancti. In Evangelio : *Pasce agnos meos* (*Joan. I, 15*). Hædi peccatores, vel motus carnis. In Evang. : *Hædos autem a sinistris* (*Matth. XXV, 33*).

Talpæ, idola, vel hæretici, qui non vident veritatem. In Isaia : *Ut adoretis talpas et respertiliones* (*Isai. II, 20*). Canis, diabolus, vel Judæus, vel gentilis. In psalmo : *Et de manu canis unicam meam* (*Ps. XX, 21*). Et in aliam partem, in Ecclesiaste : *Melior est canis vivus leone mortua* (*Eccle. IX, 4*). Hic leonem diabolum, canem vero gentilem, vel hominem peccatorem accipiendum putant : quod ille ad fidem vel pœnitentiam possit venire, ille autem non veniat. Canis item segnes predicatores designat, ut ibi : *Canes muti non valentes latrare* (*Isai. LVI, 10*). Ranæ, dæmones. In Apoc. : *Et vidi de ore draconis spiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt autem spiritus dæmoniorum* (*Apocal. XVI, 13*). Item ranæ, hæretici, qui in cœno vilissimorum sensuum commorantes, vana garrulitate oblatrare non desinunt. Formica, providus, vel operarius. In Salom. : *Vade ad formicam, o piger* (*Prov. VI, 6*)

A Vermis, Christus pro humilitate assumpti hominis. In psalm. : *Ego autem sum vermis et non homo* (*Ps. XXI, 7*). Item in aliam partem. In Isaia : *Vermis eorum non morietur* (*Isai. LXVI, 24*), id est, sive ipse vermis, sive peccati conscientia, vel inquietudo prævæ cogitationis. Aranea, humana fragilitas. In psal. : *Et tabescere fecisti velut araneam animam meam* (*Ps. XXXVIII, 2*). Telæ aranearum, sunt opera temporalis concupiscentiæ, quæ nulla solidantur subtilitate, quæ ventus rapit mortalitatem. Serpens, diabolus, vel maligni homines. In Evangelio : *Serpentes genimina viperarum* (*Matth. XXIII, 33*). Item in aliam partem, in Evangelio : *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto* (*Joan. III, 14*); serpens significat etiam prudentes, ut ibi : *Estote prudentes sicut serpentes* (*Mat. X, 16*). Draco, diabolus, vel apertus persecutor; in psalmo : *Tu confregisti caput draconis, dedisti eum in escam populo Æthiopum* (*Ps. LXXXIII, 14*). Scorpio, diabolus, vel ministri ejus; in Evangelio : *Dedi vobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones* (*Luc. X, 19*). Vipera idem quod supra; in Evangelio : *Genimina viperarum* (*Luc. III, 7*).

CAPUT VI.

De variis nominum appellationibus.

Homo, aut homo totus, aut mens. In Genesi : *Fecit Deus hominem ad imaginem et similitudinem suam* (*Gen. I, 26*). Et in malam partem; in psalmo : *Exsurge, Domine, non confortetur homo* (*Ps. IX, 20*), hoc est caro, vel diabolus. Nonne hominis etiam reprehensio designatur, ut in hoc Apostoli : *Cum enim sint inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, nonne homines estis* (*I Cor. III, 4*) ? et alibi : *Inimicus homo hoc fecit* (*Matth. XIII, 28*), id est, diabolus. Item ab Apostolo dicitur *homo peccati et filius perditionis* (*II Th. II, 3*), id est Antichristus; sed et carnis nomine homines significantur, inde est : *Et videbit omnis caro salutare Dei* (*Luc. III, 6*). Anima tam hominum quam jumentorum dicitur; ita in Job : *Anima omnis vivens et spiritus universæ carnis in potestate est Omnipotentis* (*Job XII, 10*) : animam rationalem hominum usque ad spiritualem intellectum sublevat, animam autem irrationalium usque ad corporeos sensus viviscat.

D Vir, spiritus, id est mens. In Apostolo : *Caput mulieris vir* (*I Cor. XI, 3*). Item vir, in malam partem. In Genesi : *Bona facie valde virgo, quam vir non cognoverat* (*Gen. XXIV, 16*), id est diabolus, qui plerumque mentem cogitatione corruptit. Mulier, anima, sive caro humana. In Apostolo : *Caput mulieris vir*. Mulier pro sexu, ut : *Misit Deus Filium suum natum ex muliere, factum sub lege* (*Gal. IV, 4*). Pro infirmitate, ut apud Sapientem : *Melior est iniuntas viri quam mulier benefaciens* (*Eccle. XLII, 14*).

Virgo, Ecclesia, vel sanctæ animæ. In Apostolo : *Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo* (*II Cor. XI, 12*). Et in malam partem : *Descende, sede in pulvere, virgo filia Babylonis* (*Isai. XLVII, 1*), id est anima bonitate sterilis, quæ hypocrisi vel ma-

lita sit confusionis filia. Rex, Dominus. In Apostolo : *Rex regum, et Dominus dominantium* (1 Tim. vi, 15). Et in malam partem, ut de diabolo : *Ipse est rex super universos filios superbie* (Job xli, 25). Regina, Ecclesia. In psalmo : *Astitit regina a dextris tuis* (Ps. xliv, 10). Et iterum regina, anima imperans corpori. Pater, Dominus. In propheta : *Et ero vobis in patrem, et vos eritis mihi in filios et filias*, dicit Dominus omnipotens (Jerem. xxxi, 9); et in Evangelio : *Unus est enim Pater vester, qui in cœlis est* (Il Cor. v, 18). Item de diabolo : *Quia mendax est et pater ejus* (Math. xxiii, 9), Pater mendacii et omnium qui in veritate non permanerint.

Mater, Ecclesia, vel Hierusalem cœlestis. In Apostolo : *Illa autem quæ sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater nostra* (Joan. viii, 44). Item qui bene loquendo fideles Christo generant et educant, matres in utroque sexu, ipso Christo teste, existunt (Gal. iv, 26). Frater, Christus, vel proximus. In psalmo : *Narrabo nomen tuum fratribus meis* (Ps. xxi, 23); et ipse ait : *Ite, nuntiate fratribus meis* (Math. xxviii, 10).

Soror, Ecclesia, Synagoga, vel Christi anima. In Canticis cantorum : *Soror mea sponsa* (Cant. iv, 9). Vir et uxor, Christus et Ecclesia, intellectus spiritualis è historia Scripturarum. In Apostolo, *Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam* (Ephes. iii, 25). Sponsus, Christus, ideo quod a Patre ab initio sit promissus. In psalmo : *Et ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo* (Ps. xviii, 9). Et in Evangelio : *Qui habet sponsam sponsus est* (Joan. iii, 29).

Sponsa, Ecclesia, quæ utique divinis sponsionibus sit promissa. In Canticis cantorum : *Veni a Libano, sponsa, veni a Libano* (Cant. iv, 8). Filius : populus credentium. In Apostolo : *Jam non est servus, sed filius; quod si filius, et hæres per Deum* (Gal. iv, 7) : filius, id est, Dominus ; ut ibi : *quod si Filius vos liberaverit* (Joan. viii, 36).

Filia, anima fidelis ? sive Ecclesia. In psalmo : *Audi, filia, et vide* (Ps. xliv, 11); et in malam partem : *Super filiam vagam dispone custodiam* (Eccl. xlii, 11), id est, animæ levitatem. Proximi, sive propinquui, et qui misericordiam impendunt inopi. In Salomone : *Venite, manducate, et bibite, et inebriamini, proximi* (Cant. v, 1).

Amici, concordes in Deum. In Evangelio : *Vos amici mei estis* (Joan. xv, 14). Senes, consummatæ justitiae. In Genesi : *Et mortuus est Abraham senex et plenus dierum* (Gen. xxv, 8). In Salomone : *Canisunt hominis sensus, et ætas senectutis vita immaculata* (Sap. iv, 9). Et in sinistram partem, de Salomone : *Cumque jam senex esset, depravatum est cor ejus* (III Reg. xi, 4). Juvenes, alacres in Deum. In Epistola Iohannis : *Scribo vobis, juvenes, quia fortes estis; et verbum Dei in vobis manet, et vicistis Malignum* (I Joan. ii, 14). Et in malam partem, in Regnorum libro de Roboam : *Derelicto consilio seniorum, locutus est secundum consilium juvenum* (III Reg. xn, 14). Item

A ibi : *Væ tibi, terra, cuius rex juvenis est* (Eccl. x, 16). Parvulus, mente humilis et simplex. In Evangelio : *Abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus et revelasti ea parvulis* (Marc. xi, 25). Et in Evangelio : *Nisi efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum* (Math. xvi, 3). Et Apostolus : *Malitia parvuli estote, sensibus autem perfecti estote* (1 Cor. xiv, 20). Item in alteram partem; in Apostolo : *Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus* (I Cor. xiii, 11). Parvulus etiam Christus intelligitur, qui se humiliavit usque ad mortem (Phil. ii, 8).

Meretrix, anima peccatrix, quæ, relicto cœlesti viro suo, id est Christo, adulterinos de diabolo iniuriantis fructus concepit. In Jeremia : *Facies mulieris meretricis facta est tibi* (Jer. iii, 3). Operarii, apostoli, B vel prædicatores Evangelii. In Evangelio : *Messis quidem multa, operarii autem pauci* (Math. ix, 37).

Pastor, Dominus : *Ego sum Pastor bonus* (Joan. x, 11). Item pastor Apostolus. In Evangelio : *Pasce oves meas* (Joan. xxi, 17); et in malam partem : *Et abiit ut pasceret porcos* (Luc. xv, 15), id est, qui sunt immundis cogitationibus. Mercenarii, servientes Domino non pro amore tantum divino, sed pro temporali retributione. In Evangelio : *Quanti mercenarii patris mei abundant panibus* (Luc. xv, 17)? Piscatores, apostoli, vel doctores. In Evangelio : *Et faciam eos fieri piscautores hominum* (Math. iv, 15). Medicus, Christus, vel doctus. In Salomone : *Mansuetus vir cordis est medicus*. Item, *Non egent sani medico, sed mate habentes* (Luc. v, 31). Dives, fidelis abundans spiritualibus bonis. In Apostolo : *Quia divites facti es-tis in illo in omni scientia et in omni verbo* (1 Cor. i, 5); dives etiam Christus, ut illud : *Dires in omnibus qui invocant illum* (Rom. x, 10). Et in aliam partem : in Evangelio : *Væ vobis diritiibus* (Luc. vi, 24). Pauper, humilis : in Evangelio : *Et erat quidem Lazarus pauper* (Luc. xvi, 24). Et iterum : *Beati pauperes spiritu* (Math. v, 3). Pauper etiam est Christus, ut Apostolus : *Christus cegenus pro nobis factus est, cum esset dives* (Il Cor. viii, 9). Et in malam partem. In psalmo : *Quia pauperes facti sumus nimis* (Ps. lxxviii, 8).

Vestitus, habens baptismi vel sivei integratatem, aut justitiae indumentum. In Evangelio : *Et vidit ibi hominem non vestitum recte nuptiali* (Math. xxii, 14); D et Apostolus : *Omnis qui Christo baptizatus est, Christum induitatis* (Gal. iii, 27). Nudus, carentis Baptismi sacramento [Forte vestimento], vel divino adjutorio, vel bonis operibus. In Apocalypsi : *Tu autem nudus et miser* (Apoc. iii, 17). Et in bonam partem. In Evangelio : *Et rejecta, inquit, sindone nudus profugit ab eis* (Marc. xiv, 52), id est nudus terrena facultate.

Vivi, justi. In psalmo, *Placebo Domino in regione vivorum* (Ps. cxiv, 9). Et in alteram partem; in Salomone : *Et laudari magis mortuos quam viventes* (Eccl. iv, 2). Mortui, peccatores, vel insidieles. In Evangelio : *Sine mortuos sepelire suos mortuos* (Math. viii, 22). Et in bonam partem : *Beati mortui qui in Domino moriuntur* (Apocal. xiv, 13). Item : *Mortui estis,*

et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo (Co-loss. iii, 3).

Cadavera, infidelium corpora. In propheta : Et impleam vallem Josaphat cadaveribus mortuorum. Item in aliam partem : Posuerunt cadavera servorum tuorum (Ps. lxxviii, 2). Item, illud : Videtur cadavera virorum, qui increduli fuerunt projecta (Isai. lxvi, 24). Sepulcrum, corpus peccatoris, mortuam vitiis animam intrinsecus retinens. In Evangelio : Similes estis sepulcris dealbatis, quae a foris parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum (Matth. xxiii, 27). E diverso dicit propheta de sepulcro Domini : Et erit sepulcrum ejus gloriolum (Isai. xi, 10).

CAPUT VII.

In interiori homine.

Interior homo, anima rationalis. In Apostolo : In interiori homine habitate Christum per fidem in cordibus vestris (Eph. iii, 16).

Caput ejus, Christus. In Apostolo : Caput viri Christus (1 Cor. xi, 3).

Vertex, summitas justitiae. In Salomon : Coronam enim gratiarum accipiet tuus vertex (Prov. iv, 9). Item in aliam partem : Verticem capilli perambulantem in delictis suis (Ps. lxvi, 22), id est, summum nequitia. Capilli, ornatus justitiae vel sensus. In Evangelio : Vestri autem et capilli capitum omnes numerati sunt (Matth. x, 30).

Collum, sancta Scriptura, ut in Canticis : Collum sicut turris Libani, ex quo pendent mille clypeos omnis armatura fortium (Cant. iv, 4), id est, testimonia saecularum Scripturarum, alias superbia : Ut filiae Sion ambulaverunt extento collo (Isai. iii, 16). Cervix, superbia, ut : Dura cervice (Act. vii, 51). Oculi, intellectus fidelis et simplex. In Evangelio : Vestri autem oculi qui vident (Matth. xiii, 16); et alibi : Oculi sapientis in capite ejus, id est, intellectus in corde prudentis (Eccl. ii, 14). Et in malam partem ; in Evangelio : Si oculus tuus nequam fuerit (Matth. vi, 23). Aures obedientia fidelis. In Evangelio : Et aures vestre quae audiunt (Matth. xiii, 16). Nares, spiraculum fidei, bonarunque virtutum. In Job : Et spiritus Divinus in naribus meis (Job xxvii, 3). Item : Nasus tuus sicut turris quae est in cibano (Cant. vii, 4). Et in malam partem : De naribus ejus procedit fumus (Job xli, 11), id est, diaboli. Fauces judicium intellectus. In libro Job : Et fauces meae nonne sapientiam meditantur? Et in malam partem : Rave factae sunt fauces meae (Ps. lxvii, 4). Os, sermo ipse. In psalmo : Os justi meditabitur sapientiam (Ps. xxxvi, 30).

Lingua, idem quod supra. In psalmo : Et lingua ejus loquetur iudicium (Ibid.), vel Scriptura, ut : Lingua mea calamus scriptae (Ps. xliv, 2). Dentes, sancti praedicatorum, qui recte præcipiunt, et quemadmodum præcipiunt, ita vivunt ut hoc sponsæ dictum : Dentes tui sicut greges tonsarum ovium, quae ascendunt de laracro, quae omnes pariunt geminos, et sterili non est in eis (Cant. iv, 2). Item interiores sensus

A ut per Jeremiam (Thren. iii, 16) : Fregit ad numerum dentes meos; dentes enim, singula quæ cogitant quasi manducant, et comminuant, et ad ventrem memorie transmittunt. Axillæ quæ sunt initia brachiorum, significant bonorum operum exordium, quas non movisse pigro, sic imputat Scriptura : Abscondit piger manum suam sub axilla (Prov. xix, 24).

Humeri, fortitudo portantis ; propheta de Domino crucem portaturo : Potestas super humerum ejus (Isai. ix, 6). Manus, opus. In psalmo : Et lavi inter innocentes manus meas (Ps. xxv, 6); et potestas, ut : Manus tua fecerunt me (Ps. cxviii, 73). Dextera, opera bona. In Evangelio : Nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua (Matth. vi, 3). Sinistra, opera non bona, ut supra. Dextra etiam vita æternâ, sinistra autem praesens, ut illud : Læva ejus sub capite meo, et dextra illius amplexabitur me (Cant. ii, 6).

Pectus, arcanum intelligentiae. In Evangelio : Discubebat autem super pectus Domini discipulus, quem Jesus amabat plurimum (Joan. xiii, 23). Venter, capacitas rationis. In Habacuc : Venter meus turbatus est in me (Hab. iii, 16). Venter etiam, mens, ut Jeremias : Ventrem meum doleo (Jer. iv, 19), quod de spirituali et non corporeo ventre dixit, adjungit : Sensus cordis mei conturbati sunt (Ibid.). Et Dominus in Evangelio : Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ (Joan. vii, 58). Renes, interiora sensus. In psalmo : Insuper et usque ad noctem increpauerunt me renes mei (Ps. xv, 7). Nihil occultius in homine quam cor et renes ; unde Scriptura : Scrutans corda et renes Deus (Ps. vii, 10).

Lumbi, fortitudo animi. In Apostolo : Accingite lumbos mentis vestrae (Eccl. vi, 14), et luxuria, ut in Evangelio : Sint lumbi vestri præcincti (Luc. xii, 35), et in Job : Accinge sicut vir lumbos tuos (Job. xxxviii, 3). Umbilicus, appetitus concupiscentiae. In Job : Et virtus ejus sub umbilico ventris (Job. xl, 11); id est, quod feminæ genitalia per hoc significet, sic in lumbis virorum. Adeps, pinguedo gratia divinae, vel saturitas supernæ sapientiae. In psalmo : Sicut adipe et pinguedine repleteur anima (Ps. xxvi, 6). Item in malam partem, adeps, crassitudo malitia. In psal. : Adipem suum concluserunt (Ps. xvi, 10).

Ossa, firmitas animi. In psalmo : Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tibi (Ps. xxxiv, 10)? Et in malam partem ; in Job : Ossa ejus velut fistula æris (Job xl, 13). Item, fraudulentia consilia ministrorum Antichristi, ut in psal. : Deus dissipavit ossa illorum qui hominibus placent (Ps. lii, 6). Medulla, infusio charitatis et aliarum virtutum, ut in psal. : Holocausta medullata offerantib (Psal. lxxv, 15). Viscera, affectus pietatis et misericordiae. In Apostolo : Si qua viscera miserationis (Phil. ii, 4). Et in alteram partem ; in Actibus apostolorum de Iuda : Et diffusa sunt omnia viscera ejus (Act. i, 18). Pellis signum mortalitatis. In Genesi : Et fecit eis tunicas pelliceas (Gen. ii, 21). Cantis, illi qui solis exterioribus intenti, interius marcescunt. Pili, vitæ veteris cogitationes, qui sunt incidenti, unde per Moysen præci-

pitur : *Levitæ radant omnes pilos carnis suæ* (*Num. viii, 7*). Sanguis, operatio carnalis; in psal. : *Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meæ* (*Psal. L, 16*). Et item : *Caro et sanguis regnum Dei non possidebunt* (*I Cor. xv, 50*). Et Isaías : *Sanguis sanguinem tetigit* (*Ose. iv, 2*). Item in bonam partem, ut Apostolus : *Et sanguis Jesu Christi emundat nos ab omni peccato* (*Heb. ix*); caro, homo exterior. In Apostolo : *Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem* (*Gal. v, 17*). Caro juxta naturam, ut : *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea* (*Gen. II, 23*), et ibi : *Verbum caro factum est* (*Joan. I, 14*). Unde Apostolus : *Vos autem in carne nou estis, sed in spiritu* (*Rom. VIII, 9*). Item caro juxta culpam, ut : *Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, quia caro sunt* (*Gen. VI, 3*). Genua confessio humiliatis. In Cantico, *Et nunc flecto genua cordis mei* (*Eph. III, 14*), et in psalmo : *Genua mea infirmata sunt a jejunio* (*Ps. cxviii, 24*). Aliquando virtus fidei: in propheta : *Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal* (*III Reg. xxxix, 18*). Pedes, cursus vita, vel stabilitas mentis, vel fidei. In psalmo : *Stantes erant pedes nostri* (*Ps. cxxi, 2*). Et in malam partem; in propheta : *Cur claudicatis utroque pede* (*III Reg. 21*). Et, *Veloce pedes eorum ad effundendum sanguinem* (*Ps. XIII, 3*). Calcaneum, supplantatio vitiorum. In Genesi : *Ipse tuum observavit caput, et tu illius calcaneum* (*Gen. vi, 15*). Item, terminus actionis, ut in psalmo : *Ipsi calcaneum meum obserabunt* (*Ps. LV, 7*). Gressus, profectus operum. In psal. : *Perfice gressus meos in semitis tuis* (*Ps. XVI, 5*). Vestigia, signa virtutum. In psalmo : *Ut non moveantur vestigia mea*. Et in alteram partem, in Salomone : *Et transiet vita (impiorum) tamquam vestigium maris. Stola, indumentum baptismi vel fidei*. In Evangelio : *Cito proferte stolam primam* (*Luc. XV, 22*). Cilicium, pœnitentiae testimonium. In Evangelio : *Olim in cinere et cilicio pœnitentiam egissent* (*Matt. XI, 21*). Gingulum, spiritalis operis acinetus. In psalmo : *Et præcincti me latitia* (*Ps. XXIX, 12*). Zona, cordis munditia. Apóstolus : *Præcincti circa lumbos zonis aureis* (*Apoc. XV, 6*). Calciamenta, præparatio pacis. In Apostolo : *Calciati pedes in præparationem Evangelii pacis*. Arma interioris hominis, in Apostolo : *Induti lorica justitiae, et scutum fidei, et galeam salutis, et gladium spiritus, quod est Verbum Dei* (*Fph. VI, 15*).

CAPUT VIII.

De his que in usu atque in medio habentur.

Panis, Christus, vel sermo Dei. In Evangelio : *Ego sum panis vivus* (*Joan. VI, 41*); et alibi : *Mittamus lignum in panem ejus* (*Jer. XI, 19*): id est, crux in corpus ejus, et panis quemadmodum doctrinam, ita et malam significat, ut ibi : *Panis absconditus snavior* (*Prov. IX, 17*). Vinum idem quod supra. In Salomone : *Et bibite virum quod miscui vobis* (*Prov. IX, 5*). Vinum etiam securitatem rectitudinis significat, ut : *Infundens oleum et vinum* (*Luc. X, 34*); ut

A per vinum mordeantur vulnera, per oleum soveantur. Oleum, misericordia, vel Spiritus sanctus. In psalmo : *In oleo sancto meo linivieum* (*Ps. LXXXVIII, 21*). In aliam partem : *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum* (*Ps. CXL, 5*), id est, adulatio. Porcina, peccata. In psalmo, Saturatus sum porcina. Azymum, sinceritas cordis, sine fermento malitiæ. In Apostolo : *In azymis sinceritatis et veritatis* (*I Cor. V, 8*). Ovum, spes certa fidelium. Item in malam partem : *Qui comedenter de ovis eorum morietur* (*Isai. LIX, 5*), de improbris et male doctis. Similago, puritas mentis, et fortitudo charitatis. In Levitico : *Si autem anima offert nimus sacrificium Deo, similago sit nimus ejus* (*Lev. II, 1*). Subcineritum humiliatis oblatio. In Genesi : *Festinanter consperge tres mensuras similaginis, et fac subcineritos* (*Gen. XVIII, 6*). Et in malam partem : *Factus est Ephraim subcineritus* (*Ose. XVIII, 6*). Lac, mentis sinceritas. In Epistola Petri : *Rationabiles sine dolo lac concupiscite* (*I Petr. II, 2*). Item in aliam partem, de rudibus in Ecclesia : *Lac vobis potum dedi, non escam; nondum enim poteratis* (*I Cor. III, 2*). Illic lac exiguitas sensus. Lac coagulatum, vitiis concretum. In psalmo : *Coagulatum est sicut lac cor eorum* (*Ps. CXVIII, 70*). Sal, condimentum sapientiae. In Evangelio : *Vos estis sal terræ* (*Matth. V, 13*), et *habete sal in vobis* (*Mar. IX, 49*). Mel, dulcedo preeceptorum Dei. In psalmo : *Quam dulcia fauibus meis eloquia tua, Domine, super mel et favum ori meo* (*Ps. CVII, 103*). Item aliter, in Salomone : *Inveniens mel, manduca quod satis est, ne forte satiatus evomas* (*Prov. XXV, 18*), id est, altiora te ne quæsieris (*Ecclesiastes III, 22*). Fel, amaritudo malitiæ. In psalmo : *Dederunt in escam meam fel* (*Ps. LXVIII, 22*).

Cæcum, asperitas corruptæ mentis. In psalmo : *Et in siti mea potaverunt me aceto* (*Ps. LXVIII, 22*). Item acetum, correptio doctorum, unde Salomon : *Acetum in vitro qui cantat carmina corde pessimo* (*Prov. XXV, 20*). Pix, inquinamentum et nigredo delictorum. In Salomone : *Qui tangit picem, inquinabitur ab ea* (*Ecclesiastes XIII, 1*). Sieera, consecratio quædam malitiæ et nequitiae. In Evangelio : *Vinum et siceram non bibet* (*Luc. I, 15*). Calix, Domini passio. In psalmo : *Calicem salutaris accipiam* (*Ps. CXV, 13*). Et ipse Dominus : *Pater, transfer calicem hunc a me* (*Mar. XIV, 36*). Et in malam partem : *Calix aureus Babylonis* (*Jerem. LI, 7*). Merum, sinceritas judicii aut veritatis, vel calor fidei. In psalmo : *Vini meri plenus mixto* (*Ps. LXXIV, 9*). Fex, ultimum judicii. In psalmo : *Verumtamen sex ejus non est exinanita*. Item, illi qui seeure in peccatis quiescent; unde propheta : *Requievit in fecibus suis* (*Jerem. XLVIII, 11*). Cibus, sermo vel voluntas Domini. In Evangelio : *Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui me misit Patris* (*Joan. IV, 34*). Potus, idem quod supra. In psalmo : *Et torrente voluptatis tuae potabis eos* (*Ps. XXXV, 9*), id est Spiritu sancto. Et Psalmista : *In compungendo potum meum cum fletu temperabam* (*Ps. CI, 10*). Item in aliam partem : *Non est regnum Dei esca et potus*

(Rom. xiv, 17). Promptuaria, cordis receptacula. In canticō Deuteronomii : In promptuariis eorum timor. Pera, victus sollicitudo, et impedimenta sacerdotii. In Evangelio : Non peram in via (Matt. 10, 9). Sacculus thesaurizatio in Deo. In Evangelio : Facite vobis sacculos qui non veterascant (Luc. xii, 33). Et in aliam partem : Sacculum communem possideamus (Prov. 1, 14), id est, avaritiam. Pecunia, verba divina. In Evangelio : Oportuit ergo te mittere pecuniam meam numulariis (Mat. xxv, 27). Et sapientia, unde Salomon : Sapientia occulta et thesaurus in visus, quae utilitas in utrisque (Eccl. xx, 32). Vellus, populus. In psalmo : Et descendit tamquam pluvia in vellus (Ps. lvxi, 6). Linum, spiritualis fortitudo, vel candor, vel subtilitas Scripturarum. In Exodo : Porro filii Aaran tunicas linea parabis (Exod. xxviii, 30). Item in malam partem : Non indues vestem ex lana linea contextam (Deut. xxii, 11). Utres, vasa humani corporis. In Evangelio : Vinum novum in utres novos mitti debet (Luc. v, 38). Farina, opus bonum, vel scientia. In Evangelio : Abscondit mulier in farinæ sata tria (Luc. xii, 21). Item in malam partem : vanas cogitationes, ut propheta : Tolle molam et mole farinam (Isa. xlvi, 2). Mola, vitæ conversatio. In Evangelio : Due molentes in mola (Matth. xxiv, 41). Possunt et duo testamenta lapides mole significare, per quos labore disserentium triticum veteris Instrumenti in farinam Evangelii convertatur.

Hæc igitur nomina cum in textu sacrae lectionis occurruunt, ita vel maxime ut exprimuntur apertis accipienda traduntur, licet in diversas plerumque significationes pro persona vel tempore vel loco exeant, atque in figuræ locis congruas pro ratione allegorica interpretationis erumpant. Nam et abysus intelligitur, sicut supra diximus, profunditas Scripturarum, et item abyssus aquæ immensitas : Et rupti sunt fontes abyssi magnæ (Gen. vii, 11). Item abyssus, ineffabilia judicia Dei. In psalmo : Judicia tua abyssus multa (Ps. xxxv, 7). Item abyssus, infernus : Aut quis descendit in abyssum (Rom. x, 7)? id est, Christum de mortuis revocat. Item abyssus, corda hominum facinoribus tenebrosa : Abyssus dixit : Non est mecum (Job xxviii, 14), id est, sapientia. Ignis, sicut superius memoravimus, accipitur Spiritus sanctus, ut Paulus : Deus noster ignis consumens est (Heb. xii, 29). Et iterum, ignis charitas circumsepta ejus, circumsepta ignis flammæ ejus. Ignis, tribulatio. In Psalterio : Igne nos examinasti, sicut igne examinatur argentum (Ps. lxv, 10, 11). Item : transivimus per ignem et aquam. Ignis, ira : Et consumam eos in igne iræ meæ, ait Dominus. Ignis, voluptas : Omnes adulterantur sicut elibanus corda eorum. Item ignis, mentis malitia ; ut : Tunc ignis adversarios consumit (Heb. x, 27). Item virtus charitatis, ut : Currus Dei flamma ignis, ratæ ejus ignis accensus (Dan. vii, 9). Umbra, ut indicavimus, significatur protectio divina. Item umbra aliquando, peccata : Sedentes in tenebris et in umbra mortis (Ps. cxviii, 10). Umbra aliquando poena, in Job : Umbra mortis et

A nullus ordo (Job. x, 22). Et quia umbra non longe est ab ea re cujus est umbra, ita et mors non longe est a pena quæ infert mortem. Umbra aliquando est delectatio peccatorum; in Job de diabolo : Sub umbra dormit in secreto calami in locis humentibus (Job xl, 16). Et rursus species aliquæ specie una res multas significant.

Duo testamenta, eo quod hic duo illi lapides molares possint significare, memoravimus. Et item duo testamenta, duo Cherubini, in Exodo (Exod. xxv, 20); duo animalia, in Iacobæ; duæ petræ, in Exodo (Exod. xvii, 6) et in Canticis cantorum (Cant. ii, 14), quarum velamento, sponsa et Moyses proteguntur; duo montes ænei, in Zacharia, de quorum frumentis myrtinis, et obscura opacitate egrediuntur quadrigæ cum equis rufis, nigris, albis et variis (Zach. vi, 1). Sed has tam multimodas significaciones in singulis prosequi nominibus, non solum laboris immensi, verum etiam impossibile arbitrii sumus. Nunc ergo ad eum interpretationis modum atque ordinem, quem paululum pro necessitate disputandi interrupimus, revertamur.

Cophini, apostoli. In Evangel. : Et tulerunt reliquias duadecim cophinos fragmentorum plenos (Mat. xiv, 20). Item in aliam partem : Manus ejus in cophino servierunt (Ps. lxxx, 7), id est, in servitute, vel tribulatione, quam Ægyptii intulerunt.

Cathedra, doctrina. In psalmo : et in cathedra seniorum laudent eum (Ps. cvi, 32). Item in aliam partem : Et in cathedra pestilentiae non sedit (Ps. i, 1), id est, in doctrina haereticorum. Scabellum, humiliatorum subiectio. In psalmo : Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum (Ps. cix, 1). Item, humanitas Christi, ut in psalmo : Adorate scabellum pedum ejus (Ps. xcvm, 5). Statera, æquitas, vel divina gubernationis potentia. In Isaia : Et libravit in pondere mantes, et colles in statera (Isa. xl, 12).

Cinis, humanae fragilitatis inanitas. In Salomone : Quid superbis, terra et cinis (Eccl. x, 9)? Olla, prosapia. In psalmo : Moab olla spei meæ (Ps. lix, 10), id est, quod de Ruth Moabitide Christi secundum carnem prosapia descenderit. Item in aliam partem, olla, tribulationis excoctio; in propheta : Et vidi ollam succensam a facie aquilonis (Jerem. i, 13). Lampades, animæ justitiae fulgentes. In Evangelio : Et paraverunt lampades suas (Matt. xxv, 7). Item, claritas miraculorum, vel verba prædictorum, quæ stulti contemnunt, ut Job : Lampas contempta apud cogitationes stulti (Job xii, 5). Tenebrae delectationes vel doctrinæ pravae, ut in psalmo : In tenebris ambulant (Ps. lxxxi, 5). Item, occulta judicia Dei, ut in psal. : Posuit tenebras latibulum suum (Ps. xvii, 12). Item, castigatio vel adversitas, ut Isaia : Ego Dominus formans lucem, et creans tenebras (Isa. xlv, 7). Lucerna, Ecclesia, vel aniina. In Evangelio : Sunt lumbi vestri accincti et lucernæ ardentes (Luc. xii, 55). Aliquoties lucernæ, opera bona : Sic luceat lumen vestrum, ut videant opera vestra bona (Matth. v, 16). Modius, corpus humanum, vel legis littera, vel populus

Judæorum. In Evangelio: *Nemo accendit lucernam, et ponit eam sub modio* (Matth. v, 15). Item, justum iudicium vel mentis libratio in Dei et proximi aequa libratione. Unde Moyses: *Justus sit tibi modius* (Lev. xix, 56). Candelabrum, Ecclesia, vel corpus Domini, aut sancta Scriptura. In propheta: *Et vidi a dextris altaris candelabra duo ardentia* (Zach. iv, 2, 3). Mensa, altare, vel refectio spiritualis. In psalmo: *Parasti in conspectu meo mensam* (Ps. xxii, 5). Clavis, adaperatio scientiae spiritualis. In Luca: *Væ vobis, legis peritis, quia tollitis clavem scientiæ: ipsi non introistis, et eos qui introibant, prohibuistis* (Luc. xi, 12)! Item claves, iustitiae, misericordiae, pietatisque virtutes. In Evangelio: *Tibi dabo claves regni cœlorum* (Matth. xvi, 19). Clavi, timor Dei, ut in psalmo: *Confige timore tuo carnes meas* (Ps. cxviii, 120). Item clavi, scientiæ fortis doctores, ut Salomon: *Verba sapientum ut stimuli et clavi in altum defixi* (Eccl. xii, 11). Seræ, repagula adversus impios divinorum præceptorum. In psalmo: *Quoniam confortavit seras portarum tuarum* (Ps. cxlvii, 12). Ascia vel dolabrum, pravorum persecutio. In psalmo: *In bipenne et ascia dejecerunt eam* (Ps. lxxviii, 6). Bipennis, geminata afflictio, in psalmo, ut supra. Framea, anima justi, ut abundant ergo justi et effundetur framea. Item mors, m in psalmo: *Erua a framea, Deus, animam meam* (Ps. xxi, 21). Gladius, verbum Dei. Apostolus enim: *Gladius spiritus, quod est verbum Dei* (Eph. vi, 17). Item lingua falsi testis, ut in psalmo: *Dentes eorum arma et sagittæ, et lingua eorum gladius acutus* (Ps. lvi, 5). Navis, Ecclesia. In Evangelio: *Navicula multis in medio mari jactabatur fluctibus* (Matth. xiv, 24). Solet et homo navicula dici, ut nautæ cogitationes hominum gubernantes advertantur. Retia, prædicatio. In Evangel.: *Et mitte retia in capturam* (Luc. v, 4). Trabes, peccatum gravius. In Evangel.: *Ejice primum trabem de oculo tuo* (Matth. vii, 5). Festina, peccatum levius. In Evangel.: *Et videbis tunc ejicere festucam de oculo fratris tui.*

Laquens, dolus. In psalmo: *Laqueum paraverunt pedibus meis* (Ps. lvi, 7). Funes, sors, vel hereditas. In psalmo: *Funes ceciderunt mihi in præclaris* (Ps. xv, 6). Item funes, peccata: *Væ qui trahitis peccata et lut funem longum* (Isai. v, 18). Et iterum: *Funes peccatorum circumplexi sunt me* (Ps. cxviii, 61). Rota, orbis, aut vita humana. In psalmo: *Vox tonitrii tui in rota* (Ps. lxxvi, 19). Item: *Deus meus pone illos ut rotam* (Ps. lxxxii, 14), id est, volubiles, vel instabiles effice in malitia sua. Item, utrumque testamentum, ut est apud Ezechielem (Ezech. 1, 16). Spongia, cava infidelitas Judæorum. In Evangel.: *Illi autem spongiam plenam acetō, hyssopo circumponentes obtulerunt ori ejus* (Joan. xix, 29). Scala, sanctorum profectus. In Genesi: *Viditque in somnis scalam stantem super terram, et cacumen illius tangens cœlos, angelos quoque Dei ascendentes et descendentes super eam* (Gen. xxviii, 12). Scopæ, cura superstitionis per vanam gloriam. In Evangel.: *Et veniens invenit vacancem, scopis mundatam et ornatam* (Matth. xii, 4).

A Stuppæ, cœtus malignantium per vitia et peccata, ut propheta: *Stuppæ collectæ synagoga peccantium* (Eccl. xxi, 10). Margarita, doctrina evangelica, vel spes regni cœlorum. In Evangel.: *Inventa autem una pretiosa margarita, abiit, et vendidit omnia quæ habuit, et emit eam* (Matth. xiii, 46).

Annulus, signaculum fidei. In Evangel.: *Et date annulum in manum ejus* (Luc. xv, 22). Item de hoc in psalmo: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine. Chlamys, laudis ornatus*. In Salomone: *Chlamydes fecit viro suo* (Ps. iv, 7), id est, vestimentum, quod de duobus coloribus, tamquam de duabus testamentis confectum sit (Prov. xxxi, 22). Aurum, interior Scripturarum intellectus. In psalmo: *Et posteriora dorsi ejus in specie auri* (Ps. lxvn, 14). Item, B Christi divinitas, ut in Canticis sponso dieitur: *Caput ejus aurum optimum* (Cant. v, 14). Item splendor supernæ civitatis Jerusalem, quam Joannes se vidisse testatur: *Ipsa vero civitas aurum mundum* (Apoc. xxi, 18). Item, sapientia, ut Salomon, Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis. Item, splendor sanctitatis, quem subito commutatum Jeremias deplorat: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus* (Thr. iv, 1).

Argentum, eloqua divina, sive intellectus litteræ, vel historiæ. In psalmo: *Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum* (Ps. xi, 7). Item in malam partem: *Aurum et argentum eorum æruginavit* (Jac. v, 3). Scotia, spuma, vel rubigo, quam in fornace deponit argentum, tales erunt peccatores, cum eos gehennæ caminus acceperit. Lepides pretiosi, apostoli, vel sancti, sive opera ipsa virtutum. In Apocalypsi: *Fundamenta muri civitatis omnia lapide pretioso ornata* (Apoc. xi). Aës, vanitas, vel inanitas fidei. In Apostolo: *Factus sum velut æs sonans* (I Cor. xiii, 1). Item in aliam partem: *Posuisti ut arcum æreum brachia mea. Illic æreum, forte, vel firmum. Ferrum, tribulatio, vel homo ipse*. In psalmo: *Ferrum pertransit animam ejus* (Ps. civ, 18). Plumbum, pondera peccatorum. In propheta: *Et vidi iniuriam super talentum plumbi. Fictile, fragilitas carnis*. In Apostolo: *Habemus thesaurum hunc in variis fictilibus* (II Cor. iv, 7).

CAPUT IX.

De variis verborum significationibus, quæ per Infinitum dicuntur.

Adificare, bona opera facere, vel bene docere. In Apostolo: *Si quis autem adificat supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos* (I Cor. iii, 12), id est, opera diversarum virtutum.

Destruere, mala opera exercere, vel male docere. In Salomone: *Unus adificans, et unus destruens* (Eccl. xxxiv, 28). Mundare, vitiis expurgare. In Evangelio: *Tetigit eum Jesus, dicens, volo, mundare, et confessim mundata est lepra ejus* (Matth. viii, 5). Stare, fide consistere. In Apostolo: *State in fide* (I Cor. xvi, 13). Ambulare, ad Deum tendere. In psalmo: *Et ambulabam in latitudine* (Ps. cxviii, 45). Sedere, in Deo humiliiter quiescere. In Evangelio: *Vos autem sedete*

in ciritate (*Luc. xiv, 49*). Jacere, aut viiiis, aut tentationibus succumbere. In Evangelio: *Et invenit eam jacentem in lecto* (*Marc. vii, 30*). Currere, in operibus bonis properare. In Apostolo. *Sic currite ut comprehendatis* (*1 Cor. ix, 24*).

Vigilare, custodiam cordis adhibere, vel in Deum resurgere. In psalmo: *A vigilia matutina usque ad noctem* (*Ps. cxxix, 6*). Et Apostolus: *Evigilate juste, et nolite peccare* (*1 Cor. xv, 34*). Item alibi: *Vigilate, state in fide, viriliter agite* (*1 Cor. xvi, 13*). Dormire, post transitum apud Deum requiescere. In psalmo: *Nunquid qui dormit, non adjiciet ut resurgat* (*Ps. xl, 9*)? Et aliter, dormire, peccatorum sopore torpescere. In Apostolo: *Surge, qui dormis* (*Eph. v, 14*). Erubescere in malo optimum, in bono pessimum; unde dieitur: *Est confusio adducens peccatum, et confusio adducens gloriam* (*Eccles. iv, 25*).

Ascensus, proiectus in Deum: In psalmo: *Ascensus in corde ejus* (*Ps. lxxxiii, 6*). Descensus, defectus a Deo. In Evangelio: *Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Jericho* (*Luc. x, 30*). Via, Christus. In Evangelio: *Ego sum via, veritas et vita* (*Joan. xiv, 6*). Et aliter, via vita hominis. In psalmo: *Vias meas enuntiavi, et exaudiisti me* (*Ps. cxviii, 26*). Et Salomon: *Comedent fructum viarum suarum* (*Prov. i, 3*).

Speciosa, vitiorum illecebris dilata. In Evangelio: *Lata porta et spatiosa via, quae dicit ad perditionem* (*Matth. vii, 13*). Areta, districta, vel tribulationibus pressa, quae dicit ad vitam. In Evangelio: *Quam angusta porta et arcta via quae dicit ad vitam* (*Ibid.*).

Directa, præceptis Dei ordinata. In Isaia: *Rectas facite semitas ejus* (*Isai. xl, 3*). Prava, a Dei præceptis devia. In Isaia: *Et erunt prava in directa, et aspera in vias planas* (*Ibid.*). Plana, obedientia præceptorum exæquata. In Isaia, ut supra. Aspera, inobedientia asperitate horrida, ut supra. A dextris, a parte justitiae. In Evangelio: *Statuet quidem ores a dextris, hædos autem a sinistris* (*Marc. xxv, 35*). A sinistris, a parte injustitiae. In Evangelio, ut supra. Fovea, dolus, vel lapsus in mortem. In psalmo: *Federunt ante faciem meam foveam* (*Ps. lvi, 17*). Puteus, diabolus, vel infernus. In psalmo: *Neque urgeat super me puteus os suum* (*Ps. lxviii, 16*). Et in bonam partem; in Genesi: *Ad puteum juramenti* (*Gen. xlvi, 1*), id est, ad aquam fidei. Item, initium fidei, ut in Canticis: *Fons hortorum fons aquarum viventium* (*Cant. iv, 15*). Fons, Christus, ut in psalmo: *Sicut anima mea ad Dominum fontem vivum* (*Ps. xli, 3*). Item, dona Dei, ut in psalmo: *Et apparuerunt fontes aquarum* (*Ps. xvn, 16*). Item in malam partem, perversorum dogmatum doctores, et iniqua agentes, ut Petrus: *Hi sunt fontes sine aqua* (*Il Petr. ii, 17*). Torrens, tentationum vis mentem impellens, ut in psalmo: *Torrentem pertransivit anima nostra* (*Ps. cxxiii, 5*). Item, frigus peccatorum, a quo David liberari desiderans ait: *Converte, Domine, captivitatem nostram, sicut torrens in austro* (*Ps. cxxv, 6*). Sanitas, mentis integritas; in psalmo: *Glamavi ad te, et sanasti me* (*Ps. xxix, 3*). Languor, vitiorum morbus; in psalmo: *Qui*

sanat omnes languores tuos (*Ps. cx, 3*). Et in Evangelio: *Ipse languores nostros tulit* (*Isai. liii, 4*). Lepra, peccatorum contaminatio. In Evangelio: *Et confessim mundata est lepra ejus* (*Matth. viii, 3*).

CAPUT X.

De Hierusalem, vel adversis ejus.

Hierusalem, Ecclesia vel anima. In psalmo: *Lauda, Hierusalem* (*Ps. cxlvii, 12*). Et notandum, quod quæcumque in Ecclesia generaliter conveniunt, haec ad animam referri possunt. Sion, idem quod supra.

In psalmo: *Lauda Deum tuum, Sion* (*Ibid.*). Filii Sion, filii Ecclesia. In psalmo: *Et filii Sion exsultaverunt super regem suum* (*Ps. cxlix, 2*). Filiae Hierusalem, idem ut supra: id est, animæ celesti vita B deditæ. Alias filiae sunt infernae animæ, ut in libro Sapientie: *Filie tibi sunt, serva corpus illarum* (*Eccles. vii, 26*). Tabernaculum, corpus Domini, vel Ecclesia. In psalmo: *In sole posuit tabernaculum suum* (*Ps. xviii, 6*). Item, celestis patria, ut in psalmo: *Ingressar in locum tabernaculi* (*Ps. xli, 5*).

Arca, caro Dominicæ, vel corda sanctorum Deo plena. In psalmo: *Tu et arca sanctificationis tuæ* (*Ps. cxxxii, 8*). Item, area, Ecclesia, intra quam salvanda clauduntur. In Genesi: *Remansit autem solus Noe, et qui eum eo crant in arca* (*Gen. vii, 23*).

Tabula lapidea duæ, ut puto, propter testamenta duæ, vel proprie duo præcepta dilectionis Dei et proximi. In Exodo: *Et dixit Dominus ad Moysen: Excide tibi duas tabulas* (*Exod. xxiv, 1*). Læx, præcepta divina. In psalmo: *Lex Domini immaculata* (*Ps. xviii, 8*).

Chirographum, conscriptio hominis peccatoris cum diabolo per manum iniquitatis. In Apostolo: *Chirographum peccati quod erat contrarium nobis* (*Coloss. ii, 14*).

Pactum, concordatio gracie divina cum homine. In psalmo: *Vidi non servantes pactum*. Testamen-tum, constitutio voluntatis divinae. In propheta: *Et confirmabo testamentum meum super domum Juda* (*Heb. viii, 8*). Stylus ferratus (*Job xix, 24*), fortis sententia divini verbi.

Præputium, vita gentilis. In Apostolo: *In præputio aliquis vocatus est, non circumcidatur* (*1 Cor. vii, 18*). Id est, etiam qui ex gentibus ad fidem Christi venit, corpore non circumcidatur.

Circumcisio, expolatio vitiorum. In Apostolo: *Circumcisisti estis circumcisione non manu facta, in expoliatione corporis carnis* (*Coloss. ii, 11*). Cornu, fortitudo, vel regnum. In I Regnorum: *Et exaltavit cornu Christi sui* (*I Rég. ii, 10*). Porpora, martyris species per cruorem. In Exodo: *Omnis qui percipit corde, affert initia Domino, aurum, argentum, aera-mentum, hyacinthum, purpuram, coccum netum et byssum* (*Exod. xxxv, 5*).

Fimbriae, verba fidei diligenter retinenda, ut in psalmi: *Omnis gloria ejus filia regis ab intus in fimbria* (*Ps. xliv, 14*). Coccus, idem quod supra; vel charitatis ardor, vel crucis mentio. In Exodo, sicut

supra. Byssus, castitatis vel continentiae eandor. In Exodo, ut supra. Hyacinthus, confessorum livores. In Exodo, ut supra. Superhumeralis, operum ab humeris significatio. In Exodo : *Et fecerunt superhumera de auro et hyacintha, et purpura, et cocco neta, et byssa torta* (*Exod. xxxix, 2*).

Rationale, doctrinæ, vel rationis a pectore declaratio. In Exodo : *Et fecerunt rationale opere textili secundum opus superhumeralis* (*Exod. xxx, 8*). Poderis doctrina secretior atque perfectior. In Exodo : *Et fecerunt vestimentum poderem sub umbone opus textile totum hyacinthinum* (*Exad. xxxix, 20*).

Lamina aurea in fronte, erucis præfiguratio. In Exodo : *Et fecerunt laminam auream, et inscriperunt in ea litteras deformatas signaculum sanctitatis Domini* (*Exod. xxxix, 29*), id est, nomen tetragrammaton Domini. Templum, corpus Domini, vel sancti. In Apost. : *Vos enim estis templum Dei vivi* (*II Cor. vi, 16*). Et ipse ait : *Salvite templum hoc* (*Joan. xi, 19*). Altare fidei altitudo. In psalmo : *Tunc iponent super altare tuum vitulas* (*Ps. L, 24*). Sacrificium, oblationis justitiae. In psalmo : *Sacrificate sacrificium justitiae* (*Ps. iv, 6*). Item laus Dei, ut in psalmo : *Sacrificium laudis honorificabit me* (*Ps. xlvi, 23*).

Holocaustum, totus fide aceensus. In psalmo : *Holocausta medullata offeram tibi* (*Ps. lxv, 15*). Hostia, Christus, vel anima dicata Deo. In Apost. : *Oblationem et hostiam Deo, in adorem suavitatis* (*Eph. v, 2*). Myrra, mortalitatis indicium. In psal. : *Myrra, et gutta, et casia a vestimentis tuis* (*Ps. xlvi, 9*).

Thus, virtus orationis, ut in psalmo : *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo* (*Ps. cxi, 2*). Unguentum, diffusa dominis Christi gratia. In Salomonem : *Unguentum diffusum nomen tuum* (*Cant. i, 3*). Sancta sanctorum, interiora quæque mysteria Domini, vel regna cœlorum. In Epistola ad Hebreos : *Non enim in manufactis sanctis Jesus introivit exemplaria virorum, sed in ipsum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis* (*Heb. ix, 24*). Sabbatum, requies spiritualis. In Genesi : *Et requievit Dominus ab omnibus operibus suis* (*Gen. ii, 2*). Item Isaías : *Si averteris a sabbato pedem tuum* (*Isa. Lvi, 12*). Item, in malam partem : *Viderunt eam hostes, et deriserunt sabbata ejus* (*Thren. i, 7*), et exētera. Quadragesima, figura praesentis vitæ ac laboris. In Evangelio : *Et cum jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus* (*Matth. iv, 2*). Pascha, prænuntiatio Dominicæ transitus. In Evangelio : *Ante diem autem festum Paschæ sciens Jesus quia venit ejus hora, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem* (*Joan. xiii, 1*). Quinquagesima, manifestatio futuræ beatitudinis vel remissionis. In Levit. : *Numerabitis ergo septem hebdomadas plenos usque ad alteram diem* (*Levit. xxii, 15*), et infra, id est, quinquaginta dies. Jubileus venturæ quietis significatio. In Levit. : *Annus remissionis est, signum sanctum erit vobis* (*Levit. xxv, 10*). Civitas Dei, Ecclesia, vel anima. In psalmo : *In civitate Dei nostri* (*Ps. xlvi, 2*).

Cives, fideles. In Apost. : *Sed estis cives sancti-*

Arum, et domestici Dei (*Ephes. ii, 19*). Muri, monumenta Scripturæ divinæ, vel prophetæ, aut sancti. In psalmo : *Edificantur muri Hierusalem* (*Ps. L, 20*); item in aliam partem : *In Deo mea transgrediar murum* (*Ps. xvii, 30*).

Turres, apostoli, vel perfecti quique. In Psalmo : *Et abundantia in turribus tuis* (*Ps. cxxi, 7*). Portæ, Scripturæ sanctæ, vel justitiae, vel apostoli, aut angelorum. In psalmo : *Et elevamini, portæ aternales* (*Ps. xxii, 7*). Item in aliam partem : *Quia lata porta et spatiosa via quæ dicit ad mortem* (*Math. vii, 13*). Plateæ, latitudo [*Al. beatitudo*] dilatata sanctorum. In Apocalypsi : *Et plateæ cœritatis aurum mundum, tamquam vitrum perlucidum* (*Apoc. xi, 21*). Fundamentum, Christus, vel fides in Apostolo : *Fundamentum aliud nemo potest ponere, quam id quod possum est, Christus Jesus* (*I Cor. iii, 11*).

Maceria, lex, vel Angelorum custodia. In Canticum Isaiae : *Et maceria circumdedi, et calamas affixi, et plantavi vineam* (*Isa. v, 2*). Domus, anima in qua Christus habitat, vel Ecclesia. In psalmo : *In domum Domini ibimus* (*Ps. cxxi, 1*). Cœnaculum, altitudo meritorum, vel scientiæ. In Evangelio : *Et ipse vobis ostendet cœnaculum magnum* (*Luc. xxii, 12*). Ostium, adapertio fidei. In Apostolo : *Ostium enim mihi apertum est, magnum et evidens* (*I Cor. xvi, 9*).

Ostiarius, Christus, qui dicit : *Per me si quis intraverit, salvabitur* (*Joan. x, 9*).

Columna, firmamentum, vel stabilitas spiritualis. In Apost. : *Jacobus et Joannes et Cephas, qui videbantur columnæ esse* (*Gal. ii, 9*).

Paries, interdum structura bonorum operum. In Canticum : *Ecce hic retro post parietem nostrum prospiciens per fenestras* (*Cant. ii, 9*). Fenestræ, visus et auditus, vel cœteri sensus, ut supra : *Prospiciens per fenestras*. Item in malam partem : *Mors introivit per fenestras* (*Jerem. ix, 12*). Gradus, spiritualis ascensus. In psalmorum titulo : *Canticum graduum* (*Ps. cxix, 1*). *Ibunt sancti de virtute in virtutem* (*Ps. LXXXIII, 8*). Pavimentum, humiliatio, vel afflictio animi, sive in terrena declinatio. In psalmo : *Adhæsit pavimento anima mea* (*Ps. cxviii, 25*). Psalterium, opera bona. In psalmo : *Psalterium jucundum cum cithara* (*Ps. lxxx, 3*). Cithara, pectus devotum, in quo tamquam nervi sunt virtutes, hoc est, spiritualia bona. In psalmo : *Exsurge, psalterium cum cithara* (*Ps. xcvi, 9*), id est, opera eum fide; vel de ipso Domino, resurrectio carnis cum divina virtute. Decachordum, præcepta deem, vel geminati, quinque sensus hominis exterioris cum interiori. In psalmo : *In decachorda psalteria, cum cantico et cithara* (*Ps. xcii, 4*). Organum, homo, vel ille qui est assumptus a Domino. In psalmo : *Laudate eum in chordis et organo* (*Ps. cl, 4*). Tympanum, attenuatum corpus jejunio. In psalterio : *Laudate eum in tympano et chora* (*Ibid.*). Chorus, concordia. In psalmo, ut supra. Tuba, vocis exaltatio in prædicatione divina. In propheta : *Exalta ut tuba vocem tuam* (*Isai. LVIII, 1*). Cymbala, labia Domini confitentia, vel dilectio

Dei et proximi. In psalmo : *Laudate eum in cymbalis A bene sonantibus (Ps. cl, 5).* Jubilatio, clamor spiritali fervore expressior. In psalmi : *Laudate eum in cymbalis jubilationis (Ibid.).*

Ægyptus, mundus hic, vel gentilium populus. In psalmo : Venient legati ex Ægypto (Ps. lxvii, 32). Æthiopia, Ecclesia ex gentibus. In psalmo : Æthiopia perveniet manus ejus Deo (Ibid.). Item aliam partem, in psalmo : Dediti eum escam populo Æthiopum (Ps. lxxiii, 14). Babylon, aut mundus, aut Roma. In Apocalypsi : Et Babylon magna venit in memoriam ante Deum dare ei calicem vini indignationis iræ ejus (Apoc. xvi, 19). Inimici, diabolus, vel vitia. In psalmi : Non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta (Ps. cxxvi, 5).

Fures, hæretici et pseudoprophetæ; in Evangelio : Omnes quotquot venerunt ante me, fures fuerunt et latrones (Joan. x, 8). Gentes, vitia. In Pentateucho : Cum introducerit te Dominus Deus in terram quam possessorus ingredieris, et deleverit gentes multas coram te (Deut. vii, 1). Item in aliam partem : Omnes gentes, plaudite manibus (Ps. xlvi, 2). Pugna, certamen adversus nequitias spirituales, vel adversus vitia confictus. In Apostolo : Sic pugno non quasi aerem verberans (1 Cor. ix, 26). Pax, carnis, in bonum et spiritus concordia. In psalmo : Rogate quæ pacis sunt Hierusalem (Ps. cxxi, 6). Item pax, Christus. In Apostolo : Ipse enim est pax nostra (Eph. ii, 14). Victoria, de diabolo, vel de adversis triumphus. In Apostol. : Deo autem gratia, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum (1 Cor. xv, 57). Bravium, consummatorum præmium meritorum. In Apost. : Ad destinatum persecutor, ad bravium supernæ vocationis Dei (Phil. iii, 14). Corona, æternæ gloriæ pro justitia merces. In Apostolo : De reliquo reposita est mihi corona justitiae (II Tim. iv, 8). Quoniam spiritualium profectuum consummatio provehit ad coronam, recte horum quoque spiritalem nominum interpretationem corona consummat. Quæ tamen nomina universa complecti arduum duximus, sicut etiam illud, ut depromerentur cuncta quæ se in utramque partem gemina significatione diffundunt.

CAPUT XI.

De numeris.

Sane tandem his nominibus absolutis, numeros quoque breviter digeramus, quos mystica exemplorum ratio inter sacros celebriores fecit.

I. Hic numerus ad unitatem Deitatis referatur : in Pentateucho : Audi, Israel, Dominus Deus tuus unus est (Deut. vi, 4). Et Apostolus : Unus Deus, una fides, unum baptisma (Ephes. iv, 5). Et arca Noe, qua sancta Ecclesia designatur, in uno cubilo consummatur (Gen. vi, 16), quia in unius Dei contemplatione quies æterna perficitur.

II. Ad duo testamenta divinæ legis referuntur, in Reg. : Et fecit in Dabir duo Cherubin decem cubitorum magnitudine (III Reg. vi, 23). Duo præcepta charitatis, amoris videlicet Dei et proximi. Duo in agro,

A duo in molendino, duo in lecto (Luc. xvii, 34) leguntur in sancto Evangelio.

III. Ad Trinitatem ; in Joannis Epistola : Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, et Spiritus sanctus, et tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua et sanquis (1 Joun. v, 7). Et in Gen. : Tres propagines (Gen. xl, 10).

IV. Ad quatuor Evangelia, in Ezechiele : Et ex medio corum, similitudo quatuor animalium (Ezech. i, 5). Sicut et quatuor flumina paradisi (Gen. ii, 10). Nomen tetragrammaton quatuor litteris Hebraicis scribitur. Quatuor cornibus sancta crux insignitur, ut Habacuc : Cornua in manibus ejus (Hab. iii, 4).

V. Ad quinque libros Moysi, ad quinque porticus (Joan. v, 2), ad quinque panes (Joan. vi, 9), ad quinque plagas (Jaan. xx, 25) in corpore Dominicano. Apostolus : In Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui (1 Cor. xiv).

VI. Ad diem sextum, quo Dominus hominem cum universis terræ animantibus fecit. In Genesi : Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram (Gen. i, 26). Item paulo post : Et factum est vespere, et factum est mane dies sextus (Ibid., 31). Senario numero perfectio comprehenditor : propterea Deus sex diebus mundum perfecisse describitur, et ipsis quinque uuos adjicitur, ut lex per Evangelium implatur. Sex sunt ætates sæculi : quinque transierunt, sexia a Joanne Baptista et inhumanato Christo decurrit ad finem sæculi ; unde et sexta die fecit Deus hominem ad imaginem suam, quia sexta ista ætate manifestatur per Evangelium reformatio mentis nostræ, secundum imaginem ejus qui creavit nos. Sex has ætates illæ sex hydriæ significant, quas Dominus impletæ jussit aqua, et in iis aqua conversa est in vinum (Joan. ii, 6), ut jam manifestatum Christum in lege et prophetæ intelligamus. Illa ergo tempora sex, quasi per articulos distributa atque distincta, quasi vasa essent inania, nisi a Christo impletæ rentrur. Tempora utique inaniter præterirent, nisi in eis Dominus Jesus Christus prædicaretur. Impletæ sunt igitur hydriæ, id est, adimplæ sunt propheticæ.

D VII. Ad diem septimum, in quo perfectis omnibus Dominus requievit. In Genes. : Et requievit Deus die septimo ab omni opere quod patrarat (Gen. ii, 2). Numerus is humanæ rationis causa summam perfectiōnem significat, quia ex primo pari et ex primo impari constat : ex primo siquidem qui dividi potest, et ex primo qui dividi non potest. Illic jubilæus, qui perfecta requies exprimitur, septem hebdomadis constat. Illic septem spiritus, qui sunt ante thronum Dei (Apoc. i, 4). Et septiformem gratiam Spiritus sancti significaverunt septem panes, quibus Christus quatuor hominum millia satiavit (Matth. xv, 34).

VIII. Ad diem Dominicum resurrectionis, id est, octavum. In titulo psalmi, In finem pro octava (Ps. vi, 1).

IX. Ad sacramentum horæ nonæ, qua Dominus spiritum emisit. In Evangelio : Et circa horam nonam

clamavit Jesus voce magna (*Matth. xvii, 46*). Sunt et A novem nomina pretiosorum lapidum, et novem sunt ordines angelorum.

X. Ad decalogum, id est, decem verba, quæ in tabulis duabus scripta sunt. In psalm. : *In psalterio decachordo psallat tibi (Ps. cxliii, 9)*.

XI. Ad apostolos. In Evangelio : *Undecim autem discipuli abiérunt in Galilæam (Matth. xxviii, 16)*. Undenarius etiam numerus, quando denarium moneda excedit, pro transgressione et reprehensione ponitur; unde et Petrus apostolus non passus est numerum apostolorum in undenario consistere, sed elegit Matthiam (*Act. i, 26*) duodecimum in ordine. Hinc undecim saga cilicia in veteri lege fieri præcipiuntur (*Exod. xxvi, 7*), quæ significant pœnitentium actus pro commissis peccatis. *Ad undecimam tandem horam (Matth. xx, 6)*, gentiles et ætas decrepita vocatur.

XII. Ad apostolos in Evangelio : *Duodecim autem apostolorum nomina sunt hæc (Matth. x, 2)*. Hoc numero significatur universa judicantium multitudo (*Matth. xix, 28*), propter duas partes septenarii, quæ plerumque significatur universitas : quæ duæ partes, id est, tria et quatuor, altera per alteram partem multiplicatæ, duodecim faciunt.

XIV. Ad sacramentum Dominicæ generationis. In Evangelio, *Ab Abraham usque ad David, generationes sunt quatuordecim (Matth. i, 17)*.

XV. Ad quindecim gradus templi, quos fecit Salomon, ad quorum numerum, quindecim psalmi qui inscribuntur Canticum graduum, compositi sunt ; id est, a psalmo, *Ad Dominum cum tribularer (Ps. cxix, 1)*, usque ad, *Laudate nomen Domini*.

XVI. Ad numerum prophetarum.

XXII. Ad sacramentum divinorum voluminum, secundum litteras Hebræorum.

XXIV. Ad mysterium numeri seniorum. In Apocalysi : *Et super thronos viginti et quatuor seniores (Apoc. iv, 4)*. Et vigintiquatuor sortibus in ministerio templi distributi fuerunt sacerdotes a rege David (*I Par. xxiv, 7*).

XXX. Ad fructus fidelium conjugiorum. In Evangelio : *Et dabunt fructum aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum (Matth. xiii, 8)*, quod ad conjuges, sexagesimum ad viduas, centesimum ad virgines pertinet.

XXXIII. Ad mysterium ætatis, qua Dominus in carne versatus est; in Apostolo, sicut quibusdam ex hoc videtur, *Donec occurramus in unitate fidei et agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi (Eph. iv, 15)*.

A XL. Ad quadragesima sacramentum. In Evangelio : *Et agebatur a spiritu in deserto diebus quadraginta (Luc. iv, 2)*. Et virtus Decalogi, per quatuor libros Evangelii impletur, Decalogi autem mandata perficiimus, si quatuor sancti Evangelii libros perfecte custodimus : sic per continentiam, vigilias, et orationes, et cætera, quæ Apostolus commemorat, arma justitiae (*II Cor. vi, 7*) ad immortalis vitæ præmia pervenimus.

- XLII. Ad numerum in eremo mansionum, vel ad numerum generationum, que ab Abraham sunt usque ad Dominum Iesum Christum (*Matth. i*).

B XLVI. *Quadraginta et sex annis ædificatum est templum (Joan. ii, 20)*, a transmigratione rediuntibus Iudeis, secunda ædificatione post Salomonem. Illic annorum numerus perfectioni Dominicæ corporis aptissime convenit.

C L. Ad Pentecosten; in Actibus Apostolorum : *Et cuncti completerentur dies Pentecostes (Act. ii, 1)*.

LX. Ad fructum viduas, sive continentibus debitum. In Evangelio : *Et dabunt fructum, aliud sexagesimum (Matth. xiii, 8)*.

LXXII. Ad numerum presbyterorum Maysi (*Num. xi, 24*), vel discipulorum quos Dominus elegit, in Evangelio : *Post hæc autem designauit Dominus et alios septuaginta duos, et misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem (Luc. x, 1)*.

C G. Ad martyrum fructum sive virginum. In Evangelio : *Dabunt fructum aliud centesimum (Matth. xv, 8)*. Numerus ille absolutam perfectionem significat, sicut de electis dicitur : *Qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores; et cætera quæ sequuntur : centuplum accipiet, et vitum æternam possidebit (Matth. xix, 29)*. Centum etiam quantitatem temporis indicat, ut Isaías, *Centum annorum puer morietur; et cætera (Isa. lxx, 20)*. Est et in Evangelio centesima crux (*Luc. xv, 4*), quam Christus sacris suis humeris imponebat ad coelestem patriam detulit.

M. Millenarius numerus pro perfectione omnium numerorum ponitur, et pro perfecta bonorum omnium actione. Sic Petrus in Epistola : *Unum vero hoc non lateat vos, charissimi, quia unus dies apud Deum, sicut mille anni (II Petr. iii, 8)*. Nam in cognitione Dei, præterita, præsentia et futura sunt æqualiter præsentia; et quæ longa, sive brevia nobis

D D. videntur temporum curricula, æqualis spatii sunt apud Deum. Ilos igitur certos sacrosque numeros exempli tantum causa protulimus. Sunt vero præter eos plurimi, vel pene omnes sacrati, qui quo modo fiant, ipso divinæ lectionis scrutator invenies.